

KÖZGAZDÁSZ FÓRUM

Romániai Magyar Közgazdász Társaság
Asociația Economiştilor Maghiari din România
Gesellschaft Ungarischer Ökonomen aus Rumänien
Hungarian Economist's Society of Romania

Tartalomjegyzék

SOMAI JÓZSEF

Jegyzet a KÖZGAZDÁSZ FÓRUM 50. jubileumi száma alkalmából 3

NAGY BENEDEK

Gondolatok a közvetlen tőkeberuházások (FDI),
a területi marketing és a telephelyválasztás néhány lehetséges kapcsolatáról 9

COLTEA TIBOR

Hatékonyág és versenyképesség Közép-Kelet-Európa nyomdai-parában
a XXI. század kezdetén 22

BALÁZS JÚLIA

Építkezési vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi
helyzetének elemzése az éves beszámoló alapján 27

FAZAKAS JUDIT

Turizmus területén tevékenykedő vállalkozás pénzügyi elemzése 41

DOMOKOS ERNŐ – KRÁJNIK IZABELLA – FOSZTÓ MÓNICA

A fémhulladékok gyűjtése és újrahasznosítási lehetőségei Székelyföldön 52

DOMOKOS ERNŐ – KRÁJNIK IZABELLA

Magyar nyelvű felsőfokú közgazdasági képzés Sepsiszentgyörgyön 57

PÁSZTOR CSABA

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban. XXXV rész 59

Hírek 62

A lap tartalmának román és angol nyelvű kivonata és tartalomjegyzéke 66

Jegyzet a KÖZGAZDÁSZ FÓRUM 50. jubileumi száma alkalmából

SOMAI JÓZSEF, főszerkesztő

Az erdélyi magyar közgazdász társadalom szüntelenül igényt tartott magyar nyelvű gazdasági hírszolgáltatói és szakirodalmi forrásra. Az idők folyamán voltak is kísérletek ennek az igénynek a kielégítésére. A 89-es fordulat után még működött a székelyudvarhelyi *Pulzus* című magazinszerű hetilap, a sepsiszentgyörgyi *Pénz és piac* című, főleg hírszolgáltató hetilap, azonban sajnálatos módon mindkettőt rövid életük után elsodorta az idő.

Ezért évek hosszú során át foglalkoztatta Társaságunkat valamilyen romániai magyar gazdasági sajtótermék beindítása. Igen szerény kezdeményezésünk 1998 januárjában egy négy oldalas *Hírlevél*lel kezdődött, melynek szándéka az volt, hogy a Társaságunk tagjainak, közgazdászoknak és gazdasági szakembereknek, híreket, információkat szolgáltatson. Megjelenésekor célul tűztük ki, hogy lapunkat rendszeresítjük, egyfelől a tájékoztatás folyamatossá és hatékonyá tétele, másfelől pedig egy fórum teremtése érdekében azoknak a közgazdászoknak a számára, akik kölcsönös tájékoztatás elvén alapuló szakmai kérdéseket kívánnak szakmabeliek tanulságára közölni.

Menet közben a tájékoztató írások mellett konkrét szakmai írások terének a növelésére kényszerültünk, hogy helyet tudjunk biztosítani olyan közgazdászok írásai számára, akik közérdekű szakmai véleményt vagy kutatásaik eredményét óhajtották a lap hasábjain közzétenni. Úgy hittük, hogy ezzel hozzájárulhatunk – és ez a hiedelmünk talán valóra is vált – közgazdászaink, gazdasági kérdésekben érdekelt szakembereink pontosabb tájékoztatásához, s talán a hazai közgazdaságtan fejlesztéséhez is.

Rövid időn belül valóban újabbnál újabb, a szakmát érintő területekkel bővült lapunk tematikája, s már az első megjelenési év számaiban mélyebb ismereteket feltételező szakmai írások kaptak helyet, bár akkor még nem tudtuk, hogy bátortalan kezdeményezésünknek mi lesz a jövőbeli sorsa. Menet közben ébredtünk rá, hogy lapunk hírterjesztő és gazdasági ismereteket népszerűsítő feladata mellett a szakmai tudományos műhely szerepét is betölthetné, mivel ilyen jellegű médiaforrás Erdélyben addig nem létezett. Nyolc évnyi próbálkozás után elmondhatjuk, hogy szerény kezdeményezésünk nem volt hiábavaló.

Hírlevelünk, az 1999/II. évfolyam 4. számától kezdődően, Közgazdász Fórum néven jelenik meg, immár 16 oldallal, így szakmai és tudományos írásoknak bővebben tudott helyet biztosítani. 2000 szeptemberében lapunk – Társaságunk tízéves jubileumi, 80 oldalas különkiadása alkalmából – megkapta a mai külső és belső formáját, és attól kezdve 24 oldallal jelenik meg még két éven keresztül, számos tartalmas írással. *Fórumunk*

2002 januárjától kéthavonta jelenik meg 28–34 oldalon, ezt követően valóra vált régebbi szándékunk, hogy rendszeres havi megjelenést érjünk el, ami 2005 júniusától sikerült is.

Ennek az évnek az újdonsága, hogy szaklapunk újított formát öltött. Erős szándékunk és reményünk, hogy mostantól havonta jelenjék meg egy-egy számunk. Fórumunk életében szintén fontos az ez év kezdetétől történt újítás, hogy a folyóirat a Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babes-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar magyar tagozatának közös közlönye lett. Eddig is három kolozsvári egyetemi oktató volt a szerkesztőbizottságunk tagja, mégpedig Kerekes Jenő nyugdíjas egyetemi tanár, Vincze Mária professzor, kari dékánhelyettes és Juhász Mónika Anetta doktorandus. A januári számmal kezdődően pedig szerkesztőbizottságunk kiegészült Nagy Ágnessel, szintén a kolozsvári egyetem oktatójával. A szerkesztőbizottsági tagok írásai mellett eddig is igen sok jó szakmai dolgozatot közölt *Fórumunk* az egyetemi oktatók részéről, Kolozsvárról, de Csíkszeredából, Nagyváradról és Sepsiszentgyörgyről is, ezen kívül jó képességű, közölni óhajtó doktoranduszoktól és mesterisektől is. Fórumunk számára megtiszteltetésnek tekintjük, hogy Török Ádám, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, illetve Csanádi András, a Magyar Tudományos Akadémia munkatársa szintén szerkesztőbizottságunk tagjai.

Folyóiratunk megújított formájában megtartja tartalmi struktúráját, de a közeljövőben igyekszünk mind a gazdaságtudományok elmélete, mind a gazdaság gyakorlati területéről a szakma szempontjából hasznos szakanyagokat közölni. A tudományos és tudományterjesztő dolgozatok mellett más közérdekű ismertetőket, recenziókat és európai uniós tájékoztatókat is közléseink a gazdaság iránt érdeklődők számára, ugyanakkor Társaságunk életéről, valamint az egyetemi életről is tájékoztatjuk tagjainkat, az oktatókat, illetve a diákokat.

A *Közgazdász Fórum* IX. évfolyamának 3., összesen 50. számánál tart. A rendszeres megjelenés mellett 2003 nyara óta nyolc különszámot is sikerült kiadnunk, amelyből öt szám egy-egy tudományos konferencia előadásait tartalmazza a következő témákkal: *A fejlődő gazdaságok bankrendszerének modernizációja* (2003. július, VI. évf. 4. sz., RIF konferencia, Kolozsvár); *Humán erőforrás mint modernizációs tényező a XXI. század elején* (2003. nov. VI. évf. 8. sz., Vándorgyűlés, Marosvásárhely); *Összefogás a vidékfejlesztés érdekében az EU-s csatlakozás folyamatában* (2004. szept.-okt. VII. évf. 5.sz., Civil Fórum, Kolozsvár); *Modernizáció a gazdaságban – növekedési kilátások, felzárkózási esélyek* (2005. nov.-dec. VIII. évf. 6.sz., Vándorgyűlés, Kolozsvár); *Gazdaságpolitikai alternatívák – Románia felzárkózási esélyei* (2005. dec. VIII. évf. 9. sz., Vándorgyűlés, Székelyudvarhely). Ezen kívül még három különkiadással jelentkezett a *Fórum*, mégpedig: a *Tízéves az RMKT megemlékezés alkalmából* (2000. szept. III. évf. 3. sz.); az RMKT megalakulásának 15. évfordulója alkalmából (2005. július, VIII. évf. 6 sz.), valamint kilenc tanulmányt tartalmazó különkiadásban foglalkoztunk *Egy új szövetkezeti mozgalomért*

címmel a vidékfejlesztés egyik legégetőbb kérdésével, a szövetkezetesítéssel (2003. szept. VI. évf. 6. sz.).

Szerkesztőségünknek akadémiai kül-, szaktestületi és levelező tagok, egyetemi tanárok, kutatók, doktorandusok, gyakorló szakemberek küldik anyagaikat. A lap profilját a tudományos és a gyakorlati szakmai élettel foglalkozó tanulmányok teszik tartalmassá. Prioritásaink közé tartozott a közgazdasági gondolkodás terén fontos szerepet játszó erdélyi személyiségek ismertetését, a szakoktatás történetét, illetve a következő témákat feldolgozó elemzések: a szakoktatás jelene és jövője, régiós vagy kistérségi, bank- és pénzügyről szóló elméleti és szakmai elemzések, a szövetkezetek története, gazdaság és erkölcs, az európai integráció, az euró és hatása, a környezetgazdálkodás, a kistérségek elemzése, illetve a gazdasági élet más fontosabb területei. Lapunkban eddig kétszáznál több időszerű, alapfontosságú gazdasági kérdéstről szóló írás jelent meg, amely egytől-egyig alaposabb szakmai elemzés vagy kutatói munka eredményének tekinthető.

Lapunk hasábjain eddig 218 olyan írás jelent meg, amely mind időszerű, alapfontosságú gazdasági kérdésekről szól, néhányat prioritásként kezelve, mégpedig: a szakoktatás története, aktualitása és jövőképe (24), vidékfejlesztés, kistérségi elemzés, szövetkezeti mozgalom (30), bankrendszer és monetáris politika (21), a gazdasági régiók (18), az európai integráció, az euró és hatása (21), az erdélyi gazdasági gondolkodáshoz hozzájárult személyiségek (20), gazdaság és erkölcs (7), környezetgazdálkodás (3) s további anyagok (74) a gazdaság más területéről. Az első hat témakört, a főszerkesztő a szerkesztőbizottság egyetértésével, tudatosan ösztönözte, tekintettel arra, hogy:

– A volt hírneves szakiskoláinknak még a híre is a múltba vész, ha nem foglalkozunk velük. Sikerült lapunkban bemutatni az erdélyi magyar nyelvű közgazdasági felsőfokú oktatást, a XIX. századtól napjainkig. Ezekből az írásokból kitűnnek ennek az oktatásnak a XX. századi viszontagságai, továbbá az a tény, hogy a magyar nyelvű felsőoktatást ért kedvezőtlen történelmi változások olyan akadályokat jelentettek kisebbségbe jutott magyar közösségünk gazdasági oktatása számára, amelyek ellehetetlenítették a létszámarányos gazdasági-pénzügyi értelmiségi gárda kiépítését. *Fórumunkban sikerült az erdélyi pénzügyi-kereskedelmi-gazdasági magyar nyelvű szakközépiskolák történetét is városonként megörökíteni. Szükségesnek találtuk a jelenlegi felsőfokú oktatás rendszerét egyetemi és főiskolai központként bemutatni, mint a gazdasági szakemberképzés legfőbb utánpótlási forrását;*

– Mert a szövetkezeti mozgalom egykori gazdaságépítő szerepvállalásának feltárásával figyelemztetünk egy új, a kisközösségek megerősödését szolgáló gazdasági lehetőségre, azzal a szándékkal, hogy a szövetkezeti mozgalom valamikori virágzásának szakszerű kutatáson alapuló felidézése példaértékű lehet a ma számára. Nagyon fontos sorozatnak tekintjük a szövetkezetek történetével foglalkozó, folyamatosan megjelenő tanulmányainkat, tekintettel arra,

hogy a XIX. század végén és a múlt század első felében a szövetkezeti mozgalom gazdaságnak s egyben az egész társadalomnak igen pozitív jelensége volt, mint a erdélyi magyarság gazdasági életének szerves és hatékony része. Amit azonban a második világháború utáni rendszer centralizált, felbontott, kompromittált és főként a falusi dolgozók szabad akaratából életre hívott, és a javát szolgáló szövetkezetek vagyonát elfecsérelte. Még mindig nem késő és van kiút, tanulva a történelemből, hogy közösségünk felismeri a szolidaritás szükségességét;

– Mert a mindennapi életünket, de különösen a vállalkozói és a gazdálkodói réteg sorskérdéseit permanensen befolyásolja a monetáris politika, a bankrendszer és a valutaárfolyam alakulása, figyelembe véve azt a tényt is, hogy közgazdászaink közvetlen munkakörük okán nagy számban érdekeltek ebben a témakörben;

– A régió-diszkurzus az európai fejlődés jelenkori értelméből fakad. A *Fórum*ban megjelent 18 dolgozat a gazdasági szakemberek közelségébe hozza azt az igen jellegzetes feltevést, hogy Európa a nemzetek és régiók Európája. Tekintettel arra, hogy a régiók szerepe fokozatosan és meghatározó módon növekszik és a közös Európa stratégiai és cselekvési kérdésközpontja, *Fórumunk* hasábjain jelen voltak, vannak és lesznek a régiók tudományához kötődő kutatási eredmények;

– A gazdasági lemaradásból származó gondok enyhítésére és az európai gazdasági szintek megközelítésére az alternatíva a csatlakozási feltételek teljesítése. A gazdasági szakemberekre, közgazdászainkra számos igen fontos feladat, felelősség és szerep hárul ezen a téren, tehát kötelezően rá kell hangolódniuk a csatlakozás gazdasági kérdéseire. Az RMKT és ezen belül a *Fórumunk* szerkesztőbizottsága ilyen irányú felismerése régi, mert programjaiban és a megjelent tanulmányokban már több éve szerephez jutott az európai unió csatlakozás és az euró bevezetésének sokrétű problematikája.

– Azoknak a neves személyeknek a bemutatása, akik hozzájárultak az erdélyi magyar gazdasági gondolkodáshoz, abból a hiányérzetből fakadt, hogy a mai ifjú- és középnemzedék elég keveset tud a régiók kiemelkedő, gazdag értékeket hordozó tevékenységéről. Ezért tekintettük fontosnak a sorozat beindítását lapunkban, amikor bemutattuk olyan neves személyiségek hozzájárulását a gazdaságtudományokhoz, mint Wesselényi Miklós, Széchenyi István, Bölöni Farkas Sándor, Brassai Sámuel, Kővári László, Palocsai Rudolf, Mikó Imre, Rajka Péter, Bernády György, Debreczeni Márton, Apáczai Csere János, Szentkirályi Zsigmond, Kós Károly, Korparich Ede, Imre István, Kautz Gyula stb. Ez a sorozat szolgáltatja azt a további ötletet, hogy nagy gondolkodóinknak a gazdasági gondolkodásban játszott szerepét méltó módon tanulmánykötetben mutassuk be. Az ötlet nyomán ma már a harmadik kötet szerkesztése is folyamatban van.

Lapunkban helyet kapott gazdag munkásságuk bemutatásával Imreh István és Kerekes Jenő a 80., illetve Vita László a 70. születésnapja megünneplése alkalmából, Csetri Elek

előtt pedig, a hazai és nemzetközileg is elismert élő történészünknek 80. születésnapja alkalmából, gazdag tevékenységét ismertető interjúval tiszteltük.

Rendszeresen közöltük a Társaságunk, a RIF és a KGK szakmai ifjúsági szervezetek minden fontosabb rendezvényét, eseményét, de azokról a tanulságos rendezvényekről is tájékoztattunk, amelyeken közgazdászaink meghívottként voltak jelen. Bemutattunk tizenhét vállalkozásfejlesztő központot (Rajka Péter Vállalkozók Szövetsége, Brassó Megyei Iparosok és Kereskedők Szövetsége, Szatmárnémeti, Vállalkozók Fóruma Egyesület, XX. Század Alapítvány, Partium Klub Vállalkozói Társulás, Szatmárnémeti Kis- és Középvállalkozásokat Fejlesztő Központ, Kolozsvári Privat Business Club Egyesület, Gyergyószentmiklósi Mark House Klub, Innovációs és Inkubációs Szövetség, Aradi Kis- és Középvállalkozás-fejlesztési Központ, Mercurius Gazdaságfejlesztő Szervezet, Invest Consultans Kft., ASIMCOV Kovászna, Amőba Alapítvány, Udvarhelyszéki Magánvállalkozók Szövetsége, RegioNet Alapítvány, Vállalkozók Fóruma Egyesület, Szatmárnémeti), az életképebb kapcsolatrendszer fenntartása érdekében.

Folyamatosan közöljük 1999 januárjától Pásztor Csaba feldolgozásában az *Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban* című, a szakma területén igen népszerű összefoglalót a legújabb törvénykezésekről, folyamatosan ismertetjük a legidősebb rendelkezéseket, a friss törvények indexét és rövid tartalmát. Ezt a rovatunkat, amely jelenleg már a 35. résznél tart, az érdeklődésre való tekintettel, a gyakorló közgazdászok hasznára folytatjuk.

Lapunkban helyet kaptak a rendezvények tartalmi bemutatásai, RMKT-hírek, pályázási lehetőségek, új könyvek. *Mementó* címmel közöljük az olyan múltbeli történeteket, szemlélyiségek évfordulóinak vagy jelenségeknek a felidézését, amelyek tanulságul vagy példaképpül szolgálhatnak a manának.

A *Közgazdász Fórum* új színt hozott Társaságunk életébe, éppen ezért a jövőben is keresni fogjuk a fennmaradásának, fejlesztésének fenntarthatósági lehetőségeit, tekintettel arra, hogy színvonala emelkedőben van, és az utóbbi időben láthatóan növekedett az iránta való érdeklődés, tehát ma már bátorokunk kijelenteni, hogy a IX. évfolyamát kezdő *Közgazdász Fórum* mindinkább teljesíti feladatát. Ma már nemcsak a szerkesztő keresi a szerzőt, hanem ennek fordítottja is gyakori: ahhoz, hogy a felajánlott anyagok különösebb nehézség nélkül összegyűljenek s minőségileg is megfeleljenek az elvárásoknak, akadémiai külső tagok, egyetemi tanárok, kutatók, doktoranduszok keresik meg szerkesztőségünket.

A lap profilját megtartottuk: tudományos és szakmai tanulmányok foglalják el a lap zömét, ugyanakkor folytattuk a beindított sorozatokat, amelyeket új rovatokkal szeretnénk kiegészíteni. A lap külföldi és belföldi népszerűsége nőtt, színvonalát igazolja, hogy elismerik, és újabbnál újabb neves szerzők igényelnek teret benne. Véleményünk szerint elérkezett az idő a folyóirat akkreditálásához, amelynek érdekében a tartalmi és formai kötele-

zetségek teljesítésére már megtettük az első lépéseket. Megjelenésének anyagi fedezete, bár szerény körülmények között, mindeddig biztosított volt, megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alap és az Illyés Közalapítvány tudományos gazdasági szekciója, a Communitas Alapítvány, valamint a Román Nemzeti Bank.

Amellett, hogy a technikai szerkesztőink fiatalok, majd mind huszonévesek voltak (Piskolti Éva, Incze Emma, Kelemen Jutka, Incze Ferenc, Könczey Elemér, Gáti Attila, Kercsó Csaba), elégtétellel állapítjuk meg, hogy igen szép számban jelentkeztek ifjak, doktoranduszok és mesterisek, közérdekű szakmai írásokkal is. Szomorúan tapasztaljuk, hogy a középgeneráció tartózkodik az írástól a magyar szaknyelvismeretben való járatlansága miatt, pedig a szakma sokat veszít az amúgy tisztos funkciókat betöltő, szakmai ismeretekben igen gazdag közgazdászok tudásának nélkülözése miatt.

Bátorkodunk kijelenteni, hogy az utóbbi öt évben – amelyben a *Közgazdász Fórum* szellemi integráló szerepet játszott – lapunk számról számra történő fokozatos gazdagodásával párhuzamosan láthatóan élénkült Társaságunk szellemi élete. Az utóbbi években ma már havonta megjelenő lapunk, a *Közgazdász Fórum* kutatásintegráló szerepet játszott, s láthatóan élénkült a Társaságunk tevékenysége keretében fellendült a kutatási munka. Ezen a területen határozott előrelépést tettünk: szaklapunk tartalmi gazdagodásának és a megjelent anyagok minőségének javulása tapasztalható, emellett pedig új könyveket adtunk ki, szótárat készítettünk, kutatócsoportot hoztunk létre. Türelmes, nyolc éves munkával eljutottunk oda, hogy ma már lapunknak kb. 80%-át szaktanulmányok foglalják el.

Következtetésünk és határozott álláspontunk, hogy egy gazdaságkutató intézet létrehozása történelmi szükségletté vált, mert a megmaradás és az itthonmaradás kérdése sorskérdés, ez pedig ma elsősorban gazdasági-szociális kérdés. A gazdasági és szociális kérdések kutatása, elemzése, stratégiák, tervek kidolgozása és alkalmazása csak tudatosan szervezett, tudományos alapokra helyezett, rendszeres munkával lehetséges, mégpedig a szétosztott kutatás közös intézménybe való szerveződésével.

A jövőben is maradunk annak a kitűzött szándéknak a hívei, hogy a *Közgazdász Fórum* célja az erdélyi magyar közgazdásztársadalom, a vállalkozói réteg, valamint a gazdasági kérdések iránt érdeklődők szakmai és tudományos sajtóorgánuma legyen. Közlési teret biztosít a gazdasági jellegű tevékenységek, események, rendezvények gyors, tárgyilagos tájékoztatásának, szakembereink szaktanulmányainak megjelentetésének, az európai integráció és regionális együttműködési eszmék terjesztésének, a demokrácia és piacgazdaság elvei szellemében.

Hisszük, hogy mint egyedüli romániai magyar szaklapot a közgazdász-társadalmunk és a gazdasági kérdések iránt érdeklődők nemcsak igénylik, de képesek is fenntartani. Mi ezért mindent megteszünk, s számítunk az Önök segítségére.

Gondolatok a közvetlen tőkeberuházások (FDI), a területi marketing és a telephelyválasztás néhány lehetséges kapcsolatáról

NAGY BENEDEK

E rövid eszmefuttatásban nem egyetlen ok-okozati, tényfeltáró vagy egyéb elemzést fogunk részletesen kifejteni, hanem néhány lehetséges kölcsönhatást keresünk a címben említett három gazdasági terület között, a gyakorlatban és a kutatási irányvonalak szintjén.

Mindenekelőtt tisztázzuk a területi marketing általunk helyesnek vélt szerepét és helyét az általános gazdasági és az üzleti szférában. Röviden, a területi marketing a települési, a regionális és az ezekhez képest némi sajátosságokat hordozó országos szinten képzelhető el, szereplői elsősorban a kormányzatok és önkormányzatok, de semmilyen esetben sem kizárólagosan, mert kizárólagosság esetében jó eséllyel átcsúszik a folyamat a politikai marketing területére. A területi marketingnek vannak közös keresztmetszetei a hagyományos üzleti szférában kialakított és gyakorolt marketingtudománnyal, de nagyon sok sajátossága is van. A jelenlegi tanulmány szempontjából a területi marketing egyik legfontosabb aspektusa a funkcionalitásában rejlik. Mire is jó a területi marketing? Eltekintve attól a nagyon érdekes társadalmi-gazdasági konjunktúrától, ami a '80-as évek elejétől kezdődően lehetővé, sőt elkerülhetetlenné tette a kialakulását először a városok vezetési tevékenységében, kijelenthetjük, hogy a területi marketing elsődleges haszna, hozadéka a városi tér mint termék kényelmesebbé, lakhatóbbá tétele volt, másodlagosan pedig a városi, regionális vagy országos imázs kialakítása, terjesztése és folyamatos fejlesztése vált lehetővé, a különböző kommunikációs eszközök révén. A további hasznosítási lehetőségei révén kerülünk kapcsolatba egyszer a turizmussal mint egyik fejlesztési területével, mivel hatékony promóció a turizmus fellendülését okozhatja, ami pótlólagos jövedelmet hozhat a településnek, régiónak, másodsor a **beruházásokkal**, szintén mint a területi marketing egy lényeges ágával. A beruházások összállománya és éves szintje a városi és regionális életminőség egyik meghatározójává válik, a kreált munkahelyek, jövedelmek, befizetett adók, a térségben megjelenő know-how és egyéb multiplikátor hatások révén. A gyakorlatban azonban – megkérdőjelezhetetlen elsődleges mivoltából kiindulva – legtöbbször nem válogatva igyekeznek különböző ágazatokból és eltérő környezeti, társadalmi hatással bíró beruházásokat „megfogni” a térség számára, anélkül tehát, hogy az illető megjelenő vállalat beilleszkedne a térség hosszú távú terveibe, gazdaságszerkezetébe stb. Ez – véleményem szerint – éppen a beruházások fontosságából származik. Hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy csakúgy, mint a turizmusfejlesztés, a beruházásösztönzés is egy eszköz a jobb életminőség elérésében. A területi marketing tehát ebben az olvasatban nemcsak kommunikáció, hanem a termék, a

kínálat közvetlenül alakító eszköze is, legyen az turisztikai termék vagy gazdasági-beruházási környezet.

Ezzel nem zárul le a területi marketing hasznosítási dimenziója, mert annak egy új, kevésbé kidolgozott oldala országos szinten jelenik meg, és pedig exportösztönzőként. A gyártási helyek mint márkák megjelenése igen fontos eladásösztönzési eszközzé válik a globalizálódó világpiacon, ahol az újabbnál újabb termékeket sokszor egyszerűen a „Made in...” címke alapján ítélnék meg. Az országos imázs e területen roppant fontossá válik, ezt számos példával támasztja alá Simon Anholt (2004), érdekes imázs-felemelkedéseket és -változásokat tárva elénk a különböző gyártási helyekkel kapcsolatban (pl. Kína, Japán).

Az országos imázs exportösztönző hatásaira részletesen nem térek ki, azt viszont érdemes megnézni, hogyan működik ennek fordítottja. Vagyis hogyan változtatja lassan egyre pozitívabbá, elfogadottabbá egy vagy több TNC vállalat harmadik világban legyártott terméke vagy termékei az illető ország imázsát. Például míg Japán, akinek termékei még a hatvanas évek elején különösen gyatra imázssal rendelkeztek, olcsó és gyenge minőséget jelentettek, ez az ország a saját márkáit kemény munkával és komoly ráfordításokkal tudta világklasszissá formálni. Nem pont így történt ez Kína vagy Tajvan, Malajzia esetében, amelyeknek termékei iránt a vilápiac még szintén sok kérdőjelt támasztott egy évtizeddel ezelőtt is. Közismerten minőségileg igen rossz hírében álló elektronikai és háztartási cikkeket exportáltak. A távol-keleti térségben megjelenő – persze elsősorban az olcsó és jó munkamorállal rendelkező munkerőnek betudhatóan – transznacionális és multinacionális vállalatoknak köszönhetően a „Made in China” címke negatív zöngéje eltűnik, megszokjuk, hogy a Sony képernyőtől a Nike cipőig minden második termékünk Távol-Keleten látta meg a világot, ráadásul nap mint nap szembesülünk a hírrrel, hogy exponenciális fejlődés megy végbe elsősorban Kínában. Mindez pedig hozzájárul ahhoz, hogy leszokjunk az egyébként nem véletlenül berögzült negatív sztereotípiáinkról.

Habár itt, a beígért cím szerint, elsősorban beruházásokról kellene legyen szó, mindezt azért tartottuk fontosnak felvezetni, mert a beruházások és az exportképesség között többé-kevésbé elfogadottan közvetlen kapcsolat létezik. Nem egy helyen olvasható, hogy a beruházni szándékozó vállalatok figyelembe veszik az illető ország exportképességét is (sokszor kifejezetten a tőkeexportőr és a tőkeimportőr ország közti kereskedelmi kapcsolatok sűrűségét és intenzitását vizsgálva).

Nézzük azonban valamelyes rendszerbe foglalva, röviden, melyek a legfontosabb, hagyományosan, de kevésbé elismert telephelyválasztási tényezők.

Köztudott, hogy a telephelyválasztás egy vállalat „életében” stratégiai döntés, e döntés során keletkező előnyök vagy hátrányok hosszú ideig befolyásolják, sőt meghatározzák a vállalat gazdasági eredményeit (Karhusz 2003). A folyamat jobb megértése céljából ennek néhány ok-okozati vagy motivációs részletét fejtjük ki. Véleményünk szerint többféleképpen lehet

csoportosítani a telephelyválasztási döntési tényezőket, így puha és kemény, makro- és mikroszinten megjelenő, valamint befolyásolható (irányítható) és nem befolyásolható tényezőket tudnánk megkülönböztetni. Ezek tartalmi elkülönítése fontos lehet az általunk vizsgált két üzleti tudományterület szempontjából (településmarketing és beruházástan).

Vegyük az elsőt, a tényezők elosztását: sok helyen megjelennek a beruházások kemény és puha tényezői, ezeknél, mint osztályozó szempontot, a kvantifikálhatóságot, számszerűsíthetőséget használják leggyakrabban. Így a tényezőárak, munka, föld-ingatlan, tőke-kamatláb, fajlagos területi szállítási költségek, a piac nagysága, erőforrások mennyisége, a jövedelmek és a legtöbb makrogazdasági mutató ide tartozik. A puha tényezők csoportjába sorolódik a jogszabályi környezet (nem minden szerző ért ezzel egyet), a földrajzi elhelyezkedés – habár a piacok és a beszállítók közelsége könnyen számszerűsíthető, inkább a domborzati viszonyok tartoznak ide –, a kulturális és gazdasági környezet, egyes kormányzati gazdaságpolitikák. Sokak szerint ez is mérhető: konkrét mutatókban kifejezhető kemény tényező, mégpedig a költségvetési, kereskedelmi és iparpolitikai valamint adópolitika tényezők. Tény, hogy a puha tényezők a globalizálódó világpiac eredményeként megjelenő tőkepiaci homogenizációs jelenség maradandó differenciáló erőit jelentik, amelyek sokszor nem jelentenek önmagukban elégséges beruházási motivációt, de elégtelenségeik az FDI mozgásának akadályozó tényezői lehetnek.

A másik osztályozás a makro- és mikroszintű befolyásoló tényezők, amelyeket a szakirodalom döntő hányadával ellentétben nem éppen a makro-, illetve mikrogazdasági eszközökkel (azaz nemzetgazdasági v. vállalati) tartunk ekivalensnek, hanem szerintünk ennek más területi értelmet kell nyernie. Hogy mindez érthetőbb legyen: arra gondolunk, hogy egyrészt melyek azok a makroszintű eszközök, vagyis amelyeket jellemzően az országos, esetleg szupranacionális szinten határoznak meg, és melyek a regionális, középszinten és lokális szinten sajátosan mozgatható (ön)kormányzati beavatkozások, amelyek a kedvező színezetű működőtőke megletelepedését segítik elő. Ez azért is válik fontossá, mert meggyőződésünk, hogy a telephelyválasztási döntés is fentről lefelé irányul, azaz a kontinentális irány után a célország, majd a megfelelő régió, térség, végül a letelepedés konkrét helysége, városa kerül kiválasztásra, a fenti sorrendben. Ehhez pedig jó tudni egyrészt, hogy miszerint válogatják a beruházók a különböző kontinenseket, országokat, városokat stb., másrészt, hogy milyen eszközök állnak a rendelkezésükre, amikor a hely „fogyasztóit” próbálják minden szinten befolyásolni. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy a kontinentális szinteken végbemenő gazdasági tér integrációja folytán (EU, NAFTA, ASEAN) a belső regionális differenciák megtalálása válik érdekessé a helyszínt kereső tőke számára.

A motivációs tényezők harmadik csoportosítása ezek változtatási lehetőségeire vonatkozik. Úgy is mondható, hogy melyek azok a befolyásolható és nem befolyásolható tényezők, ame-

lyeket „normális” kormányzati vagy önkormányzati jogkörök betartásával változtatni lehet. A befolyásolható tényezőkhez sorolhatók a kormányzati gazdaságpolitika megszokott hatáskörei, akár a fenti csoportosítás szerint (adópolitika, monetáris, kereskedelmi, iparpolitika, stb.), akár a Sass (2003) szerinti összeállítás szerint, vagyis: *fiskális eszközök*: adókedvezmény, -mentesség, -visszatérítés, vámmentesség, ÁFA-mentesség, gyorsított értékcsökkenési leírás, újrabefektetési kedvezmény, veszteség-elhatárolás, *pénzügyi v. finansziális eszközök*: kedvezményes hitelek, nem visszafizetendő támogatások, állami garancia beruházási hitelekre, exportgarancia stb., de vannak *egyéb eszközök* is: preferenciális kormányzati szerződések, piaci árnál olcsóbb ingatlan juttatása, KKV-k fejlesztési programjai, vámszabadterületek, speciális gazdasági ösztönzők, ipari parkok. A nem befolyásolható tényezőkhez tartoznak a természeti erőforrások megléte (vagy hiánya), a piac abszolút nagysága, elhelyezkedés és földrajzi-domborzati határok, bizonyos politikai és kulturális determinációk. Vannak csak részben (az illető állami berendezkedés intervenciós szintjétől függően, pl. Kínában ez elég magas) vagy közép- és hosszú távon befolyásolhatók, mint a szállítási költségek, tényezőárak, infláció és jövedelmek szintje stb.

A befektetéseket ösztönző, tehát a befolyásolható eszközök közül sokszor kimaradnak a területi marketing klasszikusnak mondható eszközei. A fent felsorolt, szintén a helymarketing eszközeinek tekintett gazdasági és jogi eszköztár arzenálján kívül vannak más, önkormányzati meghatározottságú „fegyverek”. Ilyen csalogató eszközök a *specifikus (vállalkozásbarát) önkormányzati szolgáltatások*, mint pl. kedvezményes ingatlan-hozzáférések, üzleti infrastruktúra (információs és kommunikációs hálózatok, inkubátorházak, innovációs központok), egyablakos engedélyeztetési és bejegyzési rendszer, elérhető nyilvántartó és közvetítő adatbázisok, munkaerő-közvetítés, valamint az *általános települési*, rendszerint városi szolgáltatások, amelyek a beruházó vezetőinek személyes igényeit hivatottak, a többi lakóéhoz hasonlóan, kielégíteni (egészségügyi, oktatási, kulturális, rekreációs stb. szolgáltatások szintje és színvonala).

És ekkor még csak az úgymond termékfejlesztő, helytermékfejlesztő befektetésösztönző eszközöket soroltuk fel, ezután következhetne a *kommunikációs mix* megannyi lehetősége, csatornája és furfangja, amely a termék konkrét arculatával, gazdasági profiljával együtt alakítani képes egy hely nem-kvantifikálható imázsát, és ez az imázs – mint tudjuk – sokszor perdöntő fontosságú lehet.

Ezeknek a tényezőknek a súlya, vagyis a kedvezmények szerepe igen eltérő lehet, s a különböző beruházások megvalósulásában más-más fontosságot kaphat ugyanaz a tényező. Ama triviális, köztudott tényen túllépve, hogy ezek súlyát az illető beruházás ágazati jellege határozza meg, valamint, mint már mondtuk, a kiválasztódás különböző szintjén (országos, majd regionális és végül lokális) is különböző faktorok hatnak, nem kizárt, hogy a beruházás célja is jelentős válogatója a tényezőknek. Arra gondolunk, hogy más és más beruházási

döntést befolyásoló tényezők jönnek szóba akkor, amikor a tőke **termelni akar** (a kizárólagos termelési szándék tipikus példái az ún. csavarhúzó, összeszerelő üzemek, amelyek a magas technológiát hordozó alkatrészeket is kintről kapják és rendszerint a magas hozzáadott értéket hordozó terméket is kint adják el), vagy amikor **termeltetni, venni** (beszerzési, kooperációs célok, alapvetően a KKV-on alapuló beszállítói hálózatot is teremtő összeszerelő üzemek) vagy **eladni akar** (tipikus példa a kis- és nagykereskedelmi üzletláncok – Cora, Auchan, Tesco stb.)

A különböző tényezők súlyát vizsgálva érdemes a Piskóti, Schupler és Dankó (2002) által végzett felmérés eredményeit is végignézni, amelyben 106 magyarországi vállalat új telephelyválasztási tényezők súlyát rangsorolja (az említés gyakoriságával mérve 1–4-ig):

1. Alacsony ipartelepítési költségek	3,99
2. Alacsony infrastruktúra-telepítési költségek	3,96
3. Kvalifikált munkaerőbázis	3,79
4. Hatékony helyi gazdaságtámogatási rendszer	3,68
5. Jó minőségű szabad ipari területek	3,65
6. Vevők közelsége	3,59
7. Autópályához való közelség	3,47
8. Hatékony hatósági együttműködés	3,42
9. Beszállítók közelsége	3,41
10. Pozitív lakossági hozzáállás	3,34
11. Alacsony iparűzési adó	3,25
12. Külpiacok közelsége	3,19
13. Alacsony helyi bérszínvonal	3,09
14. Essen közel korábbi telephelyünkhöz	2,98
15. Vasúti szállítási lehetőségek	2,92
16. Jó oktatási infrastruktúra	2,86
17. Természeti adottságok	2,80
18. Hulladékfeldolgozási lehetőségek	2,75
19. Gazdag kulturális kínálat	2,44
20. Egyetem, kutatóintézet közelsége	2,41
21. Szabadidő eltöltésének sokoldalú lehetőségei	2,30
22. Sportolási lehetőségek	2,28
23. Vízi szállítási lehetőségek	1,89
24. Egyéb	1,86
25. Repülőtér közelsége	1,83

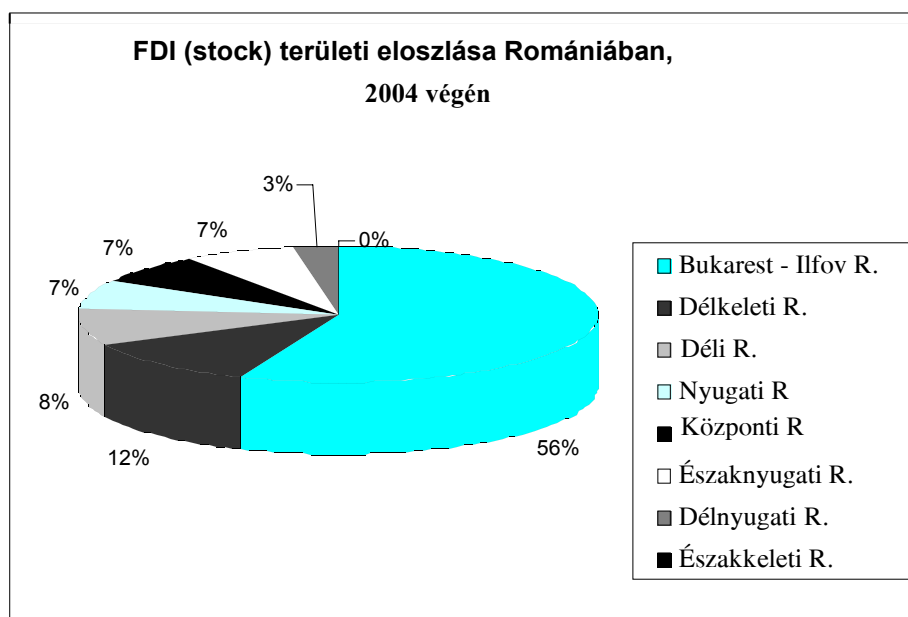
Az első legfontosabb aspektus, ami kitér a felmérés eredményéből (ebben magyar és külföldi vállalatok is résztvettek), hogy az árjellegű tényezők elsődlegesek, majd a hely különböző karakterisztikái is fontosak (munkaerőbázis minősége, helyi lakossági és önkormányzati pozitív hozzáállás stb.). Fontosnak tartjuk azonban kiemelni, hogy ezek nem konkrét tőketelepítési döntések mérése, csupán azok saját, üzleti sztereotípiák által befolyásolt *nyilatkozata*, vagyis beválláson alapuló megfogalmazása. A konkrét döntésnél szerintünk működésbe lép a telephely, lokalitás félig tudatos, de inkább tudat alatti és komplex *imázs*, és ez módosít(hat)ja a fenti tényezők súlyozási listáját. Sok olyan telephelyválasztási tényező van, amit szerintünk egy üzletember még névtelen kérdőíven sem szívesen jelöl meg – még ha ez netán meg is jelenik a lehetséges válaszok között, de ezek igenis befolyásolják döntését. A számok és racionális érvek mögött rejtőzve, pl. bizonytalansági imázs, ami származhat személyes kellemetlen tapasztalatból, nyelvi korlátokból, kulturális idegenkedésből, a távolság perceptuális eltúlzásából, legtöbbször a döntés meghozatalához hiányzó információk saját elképzelésből származó kipótlásáról van szó.

Mi a helyzet Romániában a külföldi közvetlen beruházások terén?

Romániában a 2004-ben csatlakozó nyolc volt szocialista országhoz képest lassú privatizációs folyamat volt tapasztalható. Gyakorlatilag a '90-es évek végéig csak néhány, zászlóshajó típusú beruházás történt (pl. A Daewoo 1994-ben megvásárolta a craiovai Oltcit gyárat). Az első nagyobb, később talán demonstrációs hatásként is működő, közvetlen tőkeberuházások 1999 körül történtek (pl. a Renault – Dacia, a Societé Generalé – BRD akvizíciók, 1998-ban az Europharm Brassóban, majd a galaci Sidex kombinát stb.). Ennek ellenére az egy főre eső FDI tekintetében Románia a 664 euró/fős (stock) értékkel (ICEG EC – Corvinus, 2005. 17.) még 2004-ben is alulmarad nemcsak az említett nyolc országhoz képest, hanem a délkelet-európai Bulgáriához és Horvátországhoz képest is. Pedig az első kimagasló gazdasági teljesítményeket produkáló év sokak véleménye szerint 2004 volt. A kedvezőtlen nemzetközi konjunktúra ellenére Romániát az ez évben lejátszódó privatizációs események a térségben az év FDI flow mutatói viszonylatában az első helyre emelték, s ezek közül a ÖMV – Petrom 1,5 milliárd eurós tranzakciója kiemelkedő szám 2004-ben. Romániába 2004-ben megközelítőleg 2,6–3 Mrd USD értékű tőkebefektetés érkezett (ITD Hungary, 2005), más források szerint (Román Nemzeti Bank, 2005) ez a szám az 5 milliárd eurót is meghaladja, ha az újrabefektetett profitot és a belső hitelállományt is figyelembe vesszük.

A lassú gazdasági reformok és privatizáció miatt felhalmozott hátrányt csak rontja az Európa-szerte elterjedt korrupciós imázs, a közismert bürokrácia és átláthatatlan intézményrendszer, a viszonylag gyenge vásárlóerő és magas infláció (ez is 2004-ben volt először egy-számjegyű – ICEG EC – Corvinus, 2005. 6.).

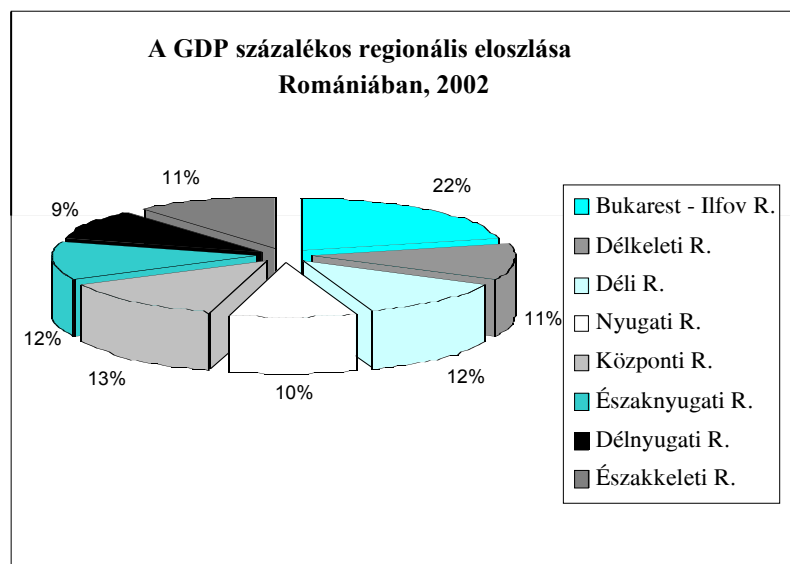
Egyértelmű, hogy még óriási elégtelenségek léteznek már a külföldi beruházások tekintetében is. Az első, leginkább zavaró aránytalanság a külföldi tőke területi megoszlása, melynek nagy része, több mint 50 százaléka a 9%-os lakosságot jelentő Bukarest és Ilfov megye régióba irányul:

Forrás: Román Nemzeti Bank, 2006

Ha a fejlesztési régiókból történelmi régiókat képezünk, akkor Erdélyre, a Partiumra és Bánságra esik a romániai beruházások 21%-a (Központi, Nyugati és Északnyugati Régiók), Munténia, Olténia (Havasalföld) és Dobruzsza (igaz, ebbe Dél-Moldva is beleesik, néhány megyével) kapja a beruházások 23%-át (Déli, Délkeleti és Délnyugati Régiók – Bukarest és Ilfov nélkül) és végül Moldva (valójában Észak-Moldva az Északkeleti Régióként) 0,1%-ot mondhat magáénak a külföldi közvetlen beruházásokból. Ha ugyanazon forrás (RNB, 2006) 2003-as adatait is megvizsgáljuk, talán csak annyi vigasztalhatja az erdélyi üzleti szférát, hogy egy év alatt is nemcsak abszolút növekedés, hanem az erdélyi régiók súlya is némiképp növekedett: 0,2%-ot, ami egy ilyen dinamikus periódusban nem rossz eredmény.

Érdekes a területi vizsgálatnál egy lehetséges összefüggést megvizsgálni: a régiók GDP-je és a régiók FDI-je (stock) között. A 2007–2013-as Nemzeti Fejlesztési Terv adatai szerint a romániai régiók GDP eloszlása:

Forrás: Románia Nemzeti Fejlesztési Terve (Planul Național de Dezvoltare), 2007–2013

Rögtön kitűnik, hogy a régiók közötti különbségek nem olyan nagyok, mint a külföldi beruházások esetében, itt a nemzeti össztermék 25%-át adja Erdély, Bánsággal és a Partiummal közösen. Még érdekesebbé válik a kép, ha az összehasonlításban az egy főre eső GDP szerint rangsoroljuk a régiókat. Horváth Gyula számításai szerint (2005) így, Bukarestet leszámítva, 2003-ban a Központi Régió kerül az első helyre, ami után a Nyugati következik 5428 euró/fő (vásárlóerő paritáson), majd az Északnyugati (4894 euró/fő), a Délnyugati (4681 euró/fő), a Délkeleti (4448 euró/fő), a Déli (4328 euró/fő), végül a legutolsó, az Északkeleti Régió (3678 euró/fő). Bukarest itt is első, 10 878 euró/fő értékkel.

Nézzük meg azonban azt is, hogy melyek azok a pozitív, vonzerőnek számító beruházási tényezők (az előbbi befolyásolható – nem befolyásolható közül itt csak a befolyásolhatókat vesszük, tehát pl. a román piac 22 milliós nagyság típusú érveket nem használjuk), amelyek mégis elősegítették Romániában annak a 13 (vagy 15) milliárd euró értékű külföldi tőkének (stock) a megjelenését. Mindenképpen az általános politikai, néha csak deklaratív állásfoglalások az elsők e tekintetben (1996 után egyértelmű elkötelezettség az EU és a NATO-hoz való csatlakozás mellett), amelyeknek számos következménye van. Az 1996 és 2000 közötti nagy várakozások csak részben váltak valóra, 2000 után viszont (meglepően) pozitívan alakultak a makrogazdasági és az üzleti környezeti aspektusok. A privatizáció felgyorsulása, a bürokrácia leépítését célzó szándékok (30 napos kötelező válaszadási határidő, 2004-től három napra csökkentették azt az időt, ami alatt el lehet indítani egy céget), a nem román

többségű vállalat bejegyzése előtti akadályok megszűnése, a Korrupcióellenes Ügyészség felállítására vagy több, üzleti és beruházási környezetet rendező jogszabály. Éppen ezért nézzük meg alaposabban a jogszabályi környezetet az ezredforduló tájékán.

Az első az 1998. évi 24-es számú sürgősségi kormányrendelet, amely meghatározta a hátrányos helyzetű térségek feltételrendszerét és a hozzá kapcsolódó ösztönzőrendszert, mint a teljes társasági adómentességet. Ez minden beruházóra érvényes volt, 10 évre lehetett jogot szerezni rá, de 2003. július 1. után a EU-s csatlakozási megkötések miatt nem adtak ilyen beruházói bizonylatot. Ez a típusú adómentesség állami támogatásnak minősült. Nem tárgyaljuk részletesen, hogy e jogszabály mennyire volt és van összhangban a csatlakozási megállapodások szellemével és betűjével (főleg hogy már csak azok élvezhetik, akik 2003. július 1-jéig jogot szereztek rá), vagy hogy mennyire volt hatékony, hanem kiemelnénk, hogy Romániában ez volt az első, jelentős területi megkülönböztető ösztönzést tartalmazó fejlesztési jogszabály. Tudomásunk szerint az ezután születő gazdaságfejlesztési törvények és rendeletek nagyjából egyformán érvényesíthetők voltak az ország bármely részén. Ha ezek nem is hoztak jelentős minőségi változást a befektetések területén, számbelileg legtöbbjük 2000 után született.

A 2001. évi 332. törvény is a jelentős hatású beruházásoknak nyújt vitatható könnyítéseket. Ez alatt az 1 millió USA dollár feletti beruházások értendők, amelyek új munkahelyeket teremtenek és hozzájárulnak az ország infrastrukturális fejlődéséhez, különös, hogy ez utóbbi kritériumok nincsenek számbelileg szabályozva. A felkínált könnyítések a következők: bizonyos vámkötelezettségek alóli mentesség, a beruházáshoz szükséges javak importjánál az ÁFA-kifizetés késleltetése hasonló, beruházáshoz szükséges importcikkre esetén, valamint a beruházás összegének 20%-át deduktibilissá lehet tenni, a veszteséget pedig 5 évig lehet az adózandó haszonból levonni (13-as és 14-es cikkelyek). Ezeket azonban a 2003-as új Adótörvénykönyv eltörli. Valójában összehasonlítva a többi volt szocialista ország hasonló jogszabályaival (lásd pl. Losoncz 2005), ez a törvény erőtlennek mondható.

A másik hasonló célú jogszabály a 2002. évi 490., ipari parkokra vonatkozó törvény, amely amellett, hogy az önkormányzatokra bízta, hogy felmentik-e az ipari parkban működő vállalatokat bizonyos ingatlanulajdonlási illetékek és adók alól, valójában csak az ipari park megvalósításához szükséges beruházás 20%-ának deduktibilitását nyújtja. Itt nincs kötve külföldi vagy 1 millió dollár feletti feltételhez az ipari park kivitelezésének a támogatása.

A technológiai parkokat szabályozó rendelet (2002/14) is némi ÁFA-kifizetés elhalasztással a működésbe helyezésig, a terület átminősítésének illetékei alóli felmentéssel és a helyi ingatlanadók lehetséges önkormányzati csökkentésével próbálkozik, valójában így „átdobva a labdát az önkormányzatok udvarába”, anélkül, hogy emellé központi segítséget, ösztönzőt rendelne.

A helyi adókat és illetékeket szabályozó új, 2003-as Adótörvénykönyvet csak azért tárgyaljuk röviden, mert ki szeretnénk emelni a helyi hatóságok korlátozott gazdasági eszköztárát. Romániában a helyi (települési és megyei) önkormányzatok hatáskörébe és bevételi osztályába csak a kis bevételt jelentő ingatlanulajdonlási és egyéb „miniadók” tartoznak. Az első az épületadó, amelynek mértéke csak a jogi személyek esetében mérlegelhető az önkormányzatok által, az is csak a leltári érték 0,5% és 1,0% közötti korláttal. A területadók és illetékek, a járművek, közlekedési eszközök illetékei, engedélyek, bizonylatok és egyéb dokumentumok kibocsátásának illetékei esetében nincs, vagy minimális az önkormányzatok diszkrecionális döntési mozgásteré. A reklámeszközök használata tekintetében lehet kiróni adót a reklámszerződés 1% és 3%-a között, vagy a kifüggesztett reklámfelületek esetében 0 és 150 000 régi lej/nm/év, a cégtábláknál 0–200 000 régi lej/nm/év a mozgástér. Habár ez csekély adóterhe változtatási lehetőséget ad az önkormányzatok kezébe, kétséges, hogy ezekkel bármilyen beruházót is meg lehet győzni az illető városba vagy községbe való településről. Vannak más kisebb kitételei is a jogszabálynak, ezek közül kettőre hívnánk fel a figyelmet:

– Meghökkenítő a 284. cikkely 10. bekezdése, amely megerősíti az 1996/323-as és az 1996/395-ös kormányhatározatokat, miszerint a Nyugati Szigethegység, illetve a Duna-Delta Bioszféra Rezervátum és Tulcea megye egyes településeinek lakói, fizikai személyek, 50%-os adómentességet élveznek a legtöbb épület, telek, jármű, engedélyek és más helyi adó tekintetében. A jogszabály azért kérdéses európai szemmel, mert ugyan a tárgy területi vonatkozású, és a motivációja az illető térségek alacsony társadalmi-gazdasági fejlettsége, egyrészt nem gazdaságfejlesztő célú, nem jogi személyekre vonatkozik, nem stimulálja a gazdasági fejlődést stb., másrészt kvázi alanyi jogon az ország egyes állampolgáira alacsonyabb terheket ró, mint a többségre.

– A 2002. évi 36. számú trv. 72. cikkelye még azt irányozza elő, hogy a helyi tanácsok, bizonyos helyi specifikumok alapján – ez nincs pontosítva – évente 50%-kal növelhetik a jelen rendelet által rögzített adók és illetékek szintjét. Ezzel ugyan stimulálni nem, de fékezni lehet a gazdasági evolúciót. Az új (2003-as) Adótörvénykönyv 287. cikkelye ebben a tekintetben már csak évi 20%-ot enged meg, és csak az adók egy részénél. A 2004. évi 494. számú törvény egyedüli cikkelyének 36. pontja ezt a cikkelyt úgy írja felül, hogy nem jelöli százalékosan az évi lehetséges növelés szintjét, hanem csak annyit mond, hogy az egyes „adófizető kategóriák diszkriminatív megkülönböztetése nélkül” alkalmazható, mely szerint elvileg bármennyivel növelhetők a helyi adók, ha a helyi önkormányzat úgy dönt.

Helymarketinges szemmel az egyik legfontosabb és legpozitívabb beruházási tényező Romániában az ARIS (Agenția Română pentru Investiții Străine), a román beruházásokért felelős ügynökség megalapítása 2002-ben. A stratégiájában benne van (ARIS, 2004), hogy nemcsak konzultatív funkciót lát el a kormány megfelelő szakhatóságai és minisztériumai

számára, a beruházásösztönző politikák kidolgozásában. Céljai között szerepel Románia beruházásbarát imázsának promóciója és azoknak a potenciális beruházóknak a teljeskörű informálása, akik az érdeklődő szakaszban vannak, valamint akik már a román piacon működnek. Az ARIS stratégiájában észlelhető, hogy a 332-es törvény nem kompetitív, és hogy e tekintetben változásra van szükség. Többek közt kitér, hogy a beruházások révén is lehetséges és szükséges a regionális fejlettségi differenciákat csökkenteni, valamint létre kell hozni a külföldi és a belföldi képviselőket. Egy „Priorități investiționale locale” (helyi beruházási prioritások) projekt révén pedig feltérképezni szándékszik a megyei és régió szintű működőtőke beruházási lehetőségeket. Több olyan eredményt is elkönnyelhet magának, mint az investment-assistance, vásárokon való részvétel, promóciós anyagok nyomtatása stb. Számos jó ötlet található a stratégiájában, azonban a nagy forrásigényű lépések még nem történtek meg, valószínű a felsőbb szintű, fontosságát fel nem ismerő szervek gyenge forrásallokációja miatt. Összeségében, *korlátozott hatásköreit szem előtt tartva*, elmondható, hogy az ARIS kiváló professzionális magatartást és látásmódot tanúsít, a honlapja is átfogó informáló és reklámfunkciókat lát el, egyelőre csak románul és angolul. Kérdés, hogy a kitérőt, egyébként nagyszerű célokból mennyit sikerül a közeljövőben megvalósítania.

A helytermék kommunikáció általi fejlesztésének, a helyi imázs és identitás, a különböző üzleti, turisztikai stb. célrtegek promóciója révén való elérésének a kultúrája még hiányzik Romániában. Csak az erdélyi megyei tanácsok honlapjait vizsgálva a következő megállapításra juthatunk: még mindig van néhány honlap, amelyen nem léteznek gazdasági jellegű információk, mint pl. Kovászna megye honlapja, illetve az erdélyi megyék hivatalos honlapjai közül csak kettőnél találtunk, vagy nehezen található beruházás-ösztönzési felhívás. Szeben megye honlapján szerepel egy 10 pontba szedett „10 érv, amiért érdemes Szeben megyében beruházni” felsorolás (www.cjsibiu.ro), valamint Temes megye honlapján láttunk üzleti opportunitások címszót és némi leírást a helyi ipari és technológiai parkról (www.cjtimis.ro).

Összefoglalva, ismételten aláhúzzuk, hogy a fentiek értelmében Romániában az önkormányzatoknak nincs, vagy minimális a gazdasági fejlesztési diszkrecionális eszközrendszer, de még a helyi iparüzési adórendszere sem létezik, mint más országokban. A jelenlegi legjobb területfejlesztési eszköz tehát a kommunikációs mixben keresendő. Országos szinten nem tűnik megvalósíthatónak a belső opportunitások feltérképezése és a külső imázs javítása. Az egyik legjelentősebb beruházást ösztönző gazdaságpolitikai tényezőnek a 2005. január 1-jétől érvénybe lépő 16%-os társasági adókulcs tekinthető, amelynek relatív versenyképessége ismét megkérdőjelezhető azzal, hogy egyre több országban hasonlóan alacsony adókulcsot vezetnek be. Nem szabad azt sem elfeledni, hogy az EU-s csatlakozás pillanatáig meg kell szüntetni a fiskális ösztönzőrendszert, amely versenytorzító, és csak financiaális

(pénzügyi) ösztönzőket lehet érvényesíteni. A beruházási adókedvezményeknél csak a fejlesztési adókedvezmények és egy harmonizált amortizációs politika használható (Losoncz 2005), amelynek rendszere egyelőre csak részben kidolgozott Romániában. A többi pénzügyi ösztönző pedig az önkormányzatok számára komoly anyagi megterhelés lehet, valójában éppen csak a fejlett, életképes önkormányzatok tudnak élni az ingyenes tőkeberuházási támogatási összegek, a kedvezményes áron területhez juttatás, az ipari és vonalas infrastruktúra kiépítése tekintetében (ARIS 2004). Romániában ugyan elindult a beruházások területén is egy erősödő beruházási folyamat, azonban ennek okait elsősorban a nem-befolyásolható tényezők között kell keresni. A regionális fejlesztés egyelőre inerciálisan működik, nincsenek valós jogi és gazdasági eszközök a sajátos területi különbözőségek és az önállóság megteremtésére.

Véleményünk szerint még nagyon sok minden tartozik ehhez a témakörhöz, de mindenképp tisztább látásra van szükség e téren, hiszen a megismerés az első lépés, hogy tudatosan, a területi marketing víziójában felépülhessen egy hatékonyabb, kiegyensúlyozottabb, decentralizált országos gazdasági struktúra.

Irodalomjegyzék

- Horváth Gyula: A régiók versenyképessége Kelet-Közép-Európában. In: *A Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola 2005–2006-os Évkönyve*, I. kötet, a Környezetvédelem, regionális versenyképesség és fenntartható fejlődés c. konferencia előadásai, Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaság-Tudományi Kar, Pécs, 2005. 90–106. o.
- Karhuzs Péter: *A telephelyválasztás elméleti keretrendszere*, 2003. Forrás: www.grinya.hu
- Losoncz Miklós: Befektetésösztönzés és regionális versenyképesség Magyarország EU-csatlakozása után. In: *Pécsi Tudományegyetem KTK, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola 2004–2005-ös Évkönyve*, III. kötet. Megjelent PTE KTK, Pécs, 2005. 7–17. o.
- Piskóti István – Dankó László – Schupler Helmuth: *Régió- és településmarketing*. Kiadja a KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 94. o.
- Sass Magdolna: *A versenyképesség és a közvetlen külföldi működőtőke-befektetésekkel kapcsolatos gazdaságpolitikák*. A „Gazdasági versenyképesség helyzetkép és az állami beavatkozás lehetőségei” című kutatás résztanulmánya. 2003 szeptember. Forrás: www2.pm.gov.hu
- Simon Anholt: Nation brands and the value of provenance (Országos márkák és az eredet értéke). In Nigel Morgan – Annette Pritchard – Roger Pride (ed.): *Destination branding*, second edition, Elsevier Butterworth Heinemann Kiadó. 26–39. o.

Egyéb források

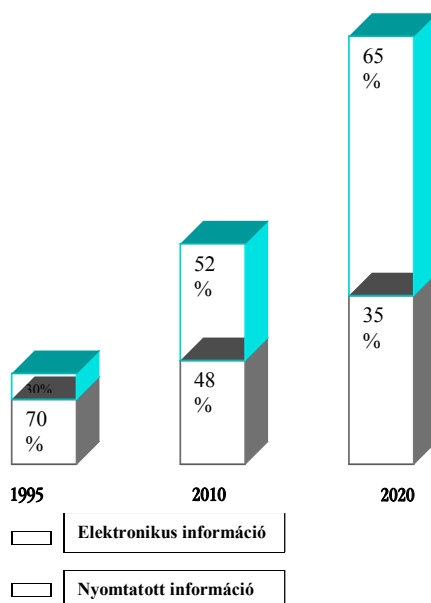
- Agenția Română pentru Investiții Străine (ARIS): *Strategii și priorități în perioada 2005-2008* (Stratégiák és prioritások a 2005–2008-as időszakban). www.arisinvest.ro. Letöltés dátuma: 2006. 02. 16.
 - ICEG EC – Corvinus: 8.3%-os GDP növekedés 2004-ben Romániában. Bízató jel a befektetőknek. *Balkán Monitor*, 2005/6. szám, 9–11. o.
 - ICEG EC – Corvinus: Still high the foreign direct investments inflow in the Romanian economy. *Balkán Monitor*, 2005/17. szám, 8–9. o.
 - ITD Hungary Magyar Kereskedelmi Iroda Bukaresti Irodája: *Románia. Összefoglaló tájékoztató*. 2005 március. Forrás: www.itdh.hu
 - Román Nemzeti Bank: *Investițiile străine directe în România la 31. 12. 2003*. (Külföldi közvetlen beruházások Romániában 2004. 12. 31-én). www.bnr.ro (RNB hivatalos portálja). Letöltés dátuma: 2006. 01. 18.
 - Román Nemzeti Bank: *Investițiile străine directe în România la 31. 12. 2003* (Külföldi közvetlen beruházások Romániában 2003. 12. 31-én). www.bnr.ro (RNB hivatalos portálja). Letöltés dátuma: 2006. 01. 18.
 - Románia Kormánya: *Planul Național de Dezvoltare 2007-2013* (Nemzeti Fejlesztési Terv), 2005. december.
 - www.covasna.ro
 - www.cjsibiu.ro
 - www.cjtimis.ro
-

Hatékonyság és versenyképesség Közép-Kelet Európa nyomdaiparában a XXI. század kezdetén

COLTEA TIBOR

Mielőtt régióink nyomdaiparával foglalkoznánk, érdemes elgondolkodni a nyomtatás jövőjéről. Mi is fog történni a nyomtatással a webkorszakban és azon túl; ez jelen pillanatban a nyomdaipar számára a legidősebb kérdés.

Mérvadó elemzések alapján, az elkövetkezendő húsz évben a nyomtatás mennyiségében növekedni, részesedésében az elektronikus információ-hordozókkal való versenyben csökkenni fog (lásd 1. ábra).

1. ábra: A nyomtatott és elektronikus információk megjelenési aránya
1995 és 2020 között

Forrás: RIT elemzés (Rochester Institute of Technology)

Úgy tűnik tehát, hogy a papírra nyomtatott nyomdai termékek a jövőben együtt fognak létezni és fejlődni az elektronikus kijelzőkön megjelenő digitális dokumentumokkal. Ez az általános trend lényeges különbségeket mutat a különböző nyomdaipari termékek esetében. Ha a napilapok, folyóiratok és üzleti nyomtatványok esetében lassú volumencsökkenés prognosztizálható, a direkt marketing jellegű nyomdatermékek mérsékelten növekedni fognak. A nyomdaipar legdinamikusabban fejlődő ágazata a csomagolóanyagipar, valamint a hirdetési és reklámanyagok piaca.

Mi jellemzi napjaink amerikai és európai nyomdaiparát

Az észak-amerikai kontinensen néhány gigantikus konszern dominálja a nyomdaipart, rájuk agresszív, expanziós stratégia jellemző. A konszernek leányvállalatai erősen specializálódtak, de anyag- és gépbeszerzéseiket közös irányítás alatt végzik, így hatékonyan tudnak felépíteni a beszállítókkal szemben (lásd 2. ábra).

Cégcsoport	Székhely	Forgalom (millió USD)	Foglalkoztatottak száma
Quebecor World	Montreal	6,2	30 000
RR Donnelly	Chicago	4,7	30 000
Moore Wallace	Montreal	3,4	18 000
Quad / Graphics	Sussex USA	2,5	13 000

2. ábra: Észak-Amerika gigantikus nyomdaipari konszernjei

Jellemző módon az USA-ban és Kanadában a kapacitás-kihasználtság nagyon magas, a nyomógépek a hét minden napján három műszakban termelnek. Az amerikai nyomdaiparban döntő jelentőségű a pénzügyi befektetőcsoportok szerepe, a nagy cégek a tőzsdén vannak jelen, így részvénykibocsátással tudnak olcsó külső forrásokhoz jutni.

Az európai helyzetet az erősen tagolt piac jellemzi, aki növekedni akar az európai piacon, annak külső forrásokra van szüksége és egy más típusú menedzsmentpolitikára.

Ha a nyugat-európai nyomdatermékiparra évek óta a stagnálás, sőt újabban az enyhén visszaesés jellemző, Kelet-Európában más a helyzet.

Kelet-Európa nyomdaipari piaca jelenleg még lényegesen kisebb, mint a nyugat-európai, de az elmúlt években folyamatosan és jelentősen növekszik. Az erős verseny kevésbé jellemző régiókban, mint Európa fejlett országaiban, de már nálunk is jelentkeznek a negatív tünetek, éspedig: növekvő árverseny, csökkenő nyereség, gyengülő kapacitás-kihasználtság (lásd 3. ábra).

Jellemzők	Nyugat-Európa	Kelet-Európa
Gépkapacitás (óra/hét)	120	168
Béreköltségek (ezer euró)	45–60	10–15
Versenynyomás	Magas	Közepes
Árszínvonal	Alacsony	Közepes
Szakképzés szintje	Magas	Csekély, de növekvő
Termelékenység	Magas	Csekély, de növekvő
Gépek átlagos életkora (év)	3–5	4–7
Minőségi színvonal	Magas	Magas

3. ábra: A nyugat- és kelet-európai nyomdaipar összehasonlítása

Forrás: GC Graphic Consult

A kelet-európai nyomdákra jellemző a 20 főnél kevesebbet foglalkoztató kisüzem és a közepes nagyságú cégek (50 főnél kevesebb alkalmazott) dominanciája. A kis számú nagy nyomda általában külföldi tulajdonban van, vagy vegyesvállalat. Erre a régióra még a gyors műszaki felzárkózás, az alacsony bérköltségek, a szakmai kultúra alacsony színvonala, a cégmenedzsment hiányossága, valamint a Nyugat-Európától eltérő üzleti filozófia jellemző.

Ami a román nyomdaipart és csomagolóanyag-gyártó ipart illeti, az itt észlelhető trendek szoros összefüggésben vannak Románia makrogazdasági fejlődésével. Általában elmondható, hogy az elmúlt háromnegyed évben Románia makrogazdasági mutatói lényegesen javulnak, nő a nemzeti össztermék, nőnek az átlagkeresetek, csökken az infláció, erősödik a nemzeti valuta (lásd 4. ábra).

Sorszám	Makro-Gazdasági mutatók	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.	GDP / fő (USD)	3900	5900	6800	7400	7000	7700	8800	9.196
2.	Infláció (az előző évhez képest %-ban)	54,8	40,7	30,3	18,0	13,0	9,0	7,3	6
3.	Lej / Euró árfolyam	16 296	19 956	26 027	31 255	37 556	40 532	36 234	-
4.	Bruttó átlagkereset	1 957 731	2 876 645	4 282 622	5 452 097	6 741 152	8 261 491	9 668 279	-

4. ábra: Románia makrogazdasági evolúciója 1999 és 2006 között

Forrás: Romániai Statisztikai Hivatal

Az alábbiakban kitérünk a román nyomdaipar meghatározó jellemzőire.

- ROL/alkalmazott -

GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉG	Alkalmazottak összesen Havi átlagkereset		Munkások Havi átlagkereset	
	bruttó	nettó	bruttó	nettó
Nyomdaipar	7 793 194	5 584 139	6 315 497	4 693 112

5. ábra: Bruttó és nettó átlagkereset a román nyomdaiparban 2004-ben

Forrás: Romániai statisztikai hivatal

- ROL -

GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉG	Havi átlagbér	Átlag órabér	A direkt és indirekt bérköltségek megoszlása		
			Összköltség	Direkt költségek	Indirekt költségek
	ROL / fő	ROL / fő	%		
Nyomdaipar	10 230 971	59 327	100,0	77,2	22,8

6. ábra: Direkt és indirekt bér- és bérjellegű költségek a román nyomdaiparban 2004-ben

Forrás: Romániai Statisztikai Hivatal

Műszaki színvonal

Romániában elmarad a 70–80-as években más kelet-közép-európai országokban végbe ment nyomdaipari rekonstrukció. Ebből kifolyólag 1989-ben az iparág nagyon elavult műszaki színtről startol. Ugyanakkor a több mint egy évtizedig halogatott nyomdaipari privatizációnak az lett a következménye, hogy már nemigen volt mit privatizálni 2000 után. Az elmúlt másfél évtizedben több ezer kis és közepes nyomda jött létre, legnagyobb részt hazai vállalkozásként.

Az újonnan indult cégek főleg használt gépekkel indultak, mára fokozatosan a közepes nyomdák egy jelentős hányada már a legmodernebb tehnikát alkalmazza. Az iparág szinte 100%-osan import nyersanyagokkal és fogyóanyagokkal dolgozik.

Szakmai képzés és szaktudás

Külföldiek számára ma is hihetetlenül hangzik, hogy nálunk 40 éve nincs intézményes nyomdaipari szakember képzés. Ehhez képest egy kis csoda, hogy van működő nyomdaiparunk.

Hatékonyság

Miben is mérhető ennek az iparágnek a hatékonysága? A válasz kézenfekvő. Elsősorban az egységnyi késztermék előállításának költségével, tudniillik ebből vezethető le az előállító versenyképessége és ez határozza meg a megtermelhető eredmény (profit) mértékét is. Márpedig a megtermelt pénzügyi eredmény döntően befolyásolja a beruházásra, fejlesztésre fordítható összegeket.

Itt jegyzem meg: a nyomdaipari menedzsment egyik sarkalatos kérdése az önköltség és a termelékenység fizikai mértékegységre vetített kifejezése. A nyomdai termékek változatossága sokszor még egy nyomdán belül is bonyolulttá teszi egy reprezentatív fizikai mértékegység kijelölését.

Milyen tényezők befolyásolják a nyomdaipar hatékonyságát? Kézenfekvőnek tűnik a válasz: elsősorban a munkatermelékenység. Ha belemélyedünk a kérdés részleteibe, számos tényezőt kell elemezzünk; ezek közül a legfontosabbak:

- a gépek és berendezések műszaki színvonala és karbantartása;
 - az alkalmazottak szakképzési szintje, szaktudása, a szakmai képzés és továbbképzés színvonala;
 - az iparág menedzsmentjének szakmai színvonala;
 - munkaszervezés, minőségbiztosítás;
 - az iparág rendelkezésére álló infrastruktúra és logisztika;
 - szakosodás és együttműködés az iparágon belül;
 - a munkaerőkölcs és üzleti etika;
 - a felhasznált anyagok és nyersanyagok minősége.
-

Végül is ezen tényezők együtt határozzák meg egy iparág munkatermelékenységét és végső soron a hatékonyságát.

Nagyszámú olyan nyomda működik ma Romániában, ahol a gépek és berendezések csúcstechnológiát képviselnek, az anyagok pedig kitűnő importból származó termékek. Ha ehhez hozzávesszük az alacsony átlagbéreket, hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy ezek a cégek termelékenyebbek és hatékonyabbak kell legyenek, mint a hasonló nyugat-európai nyomdák. Én a gyakorlatban ennek az ellenkezőjével találkoztam.

Az első látásra paradoxonnak tűnő helyzet a következő: ha a romániai átlagbérek a nyomdaiparban 10–12-szer kisebbek a nyugat-európainál, ez utóbbiak munkatermelékenysége 15–20-szorosa a romániaiaknak. Ebből látszik, hogy milyen sokat nyomnak a latban a fent említett tényezők, elsősorban a szaktudás, a menedzsment színvonala és a munkaszervezés. Itt keresendők a romániai és a kelet-európai nyomdaiparra vonatkozó hiányosságok, melyek kiküszöbölésétől függ az ágazat jövője.

Konkrétan mit lehetne tenni a helyzet javítása érdekében:

- növelné a hatékonyságot, ha az iparágon belül egészséges koncentráció és szakosodás következne be;
- a cégeknek nagyobb tőkeerőre van szükségük, ami csak külső forrásokból elképzelhető;
- egy újfajta menedzsmentkonceptióra van szükség; a nagy és közepes nyomdák esetében a tulajdonosi és menedzseri funkciókat fokozatosan el kellene válsztani egymástól;
- a műszaki fejlesztések egyaránt kellene érintsék a prepress, nyomtatás és postpress technológiákat, elkerülve a túlzott kapacitásfőlöslegek kialakulását;
- elkerülhetetlen a bérek felzárkóztatása az átlagos európai szintekhez, ezért mind több élők munkát kell kiváltani technológiával;
- integrálni kell az informatikát és a komplex szolgáltatásokat a nyomdai tevékenységgel;
- mind több energiát és pénzt kell felhasználni képzésre és továbbképzésre, magas hozzáadott érték előállítására céljából.

Végül, de nem utolsósorban, a szakmai szervezeteknek nagyobb szerepet kell vállalniuk az információáramlásban, valamint az üzleti etika javításában.

Tudom, hogy javaslataimat nem könnyű megvalósítani, jó adag eltökéltség kell hozzá. Hogy mégis milyen esélyeink vannak, engedjék meg, hogy idézzek egy egyházi nyomda előcsarnokában függő feliratot: „Mi nem ismerjük a lehetetlent, csodákra azért ne számítsanak”.

Építkezési vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének elemzése az éves beszámoló alapján

BALÁZS JÚLIA

Az építkezési vállalkozások az egyre jobban urbanizálódó környezet meghatározó tényezői. Nagymértékben hozzájárulnak az illető ország, város imázsának kialakításához, tevékenységük újabb és újabb beruházásokat von maga után.

Jelen írás tárgya egy hasonló iparágazatban tevékenykedő, viszonylag fiatal részvénytársaság gazdasági elemzése. A témaválasztást a gyakorlati élet diktálta célszerűség indokolja. Célja segíteni a vállalati menedzsment munkáját, befektető-finanszírozó mérlegelését, könyvelő és elemző tevékenységét.

A vállalati döntési folyamatok szakaszokra történő bontásának első fázisa a probléma megjelenésének észlelése, második azok okainak feltárása. A dolgozat az említett fázisokat jeleníti meg, rávetítve azokat a tanulmányozott építőipari cég esetére.

A döntéshozatal kiindulási pontja az illető vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzete. A tanulmány arra próbál rávilágítani, hogy milyen helyzetben van az említett társaság, melyek a kritikus pontok, amelyek nagyobb figyelmet, új intézkedéseket igényelnek, és melyek a vállalkozás előtt álló továbbfejlesztési lehetőségek.

Természetesen a választott téma olyan, amit időről-időre, további tapasztalatok és ismeretek szerzése következtében aktualizálni, bővíteni, módosítani és kiegészíteni kell. Az elemzés időbeli összehasonlításokon alapul, de a továbbiakban célszerű lehet, a szükséges tapasztalatok és az információk elérhetősége esetén, területi összehasonlítás alá vetni a tanulmányozott társaságot. Előbb említést teszünk azokról a módszerekről, amelyek közül kiválasztottuk a számunkra legmegfelelőbbet.

A gazdasági elemzés módszerei

Gyakran az igen egyszerűnek tűnő gazdasági döntések is bonyolult összefüggések gyors és magabiztos átlátását igénylik. Bármely vállalkozás számára, az állandó átalakulásban levő piac követelményeihez való egyszerű alkalmazkodástól kezdve az innovatív, fogyasztó-alakító ötletek megvalósításáig, minden gazdasági döntést igénylő kérdés megválaszolásának alapja a megfelelő tájékozottság.

Minden vállalkozás elsődleges célja, hogy a tevékenységével kapcsolatos információk minél nagyobb részét birtokolja, s az információkból levonható következtetések során valós képet kapjon működésének tevékenységéről. Ennek a folyamatnak a megvalósulásához járul hozzá a gazdasági elemzés.

A gazdasági elemzés a vállalkozás tevékenységét érintő kulcsfontosságú folyamatok szerkezetében lezajló törvényszerűségeket hivatott tanulmányozni, ok-okozati tényezőkre bontva azokat. Célja mikro-, makro- és világgazdasági szinten elemezni a humán erőforrás-, valamint a vagyoni, jövedelmi és pénzügyi lehetőségek optimális kihasználását, a gazdasági tevékenység fejlesztése érdekében. Alkalmazása során megalapozott gazdasági döntések hozhatók, mérhető a fejlődés tendenciája, minősíthető a kitűzött feladatok végrehajtása, egyszóval ellenőrizhető a gazdaság.

A gazdasági elemzés módszerei

A gazdasági elemzés módszere az elemzés céljának függvényében állapítandó meg. Ennek függvényében az elemzés deduktív és induktív módon valósítható meg.¹ A deduktív módszert követve, az átfogó eredmények lebontása során a részeredmények elemzésére tevődik a hangsúly (ilyen például a vállalkozás eredményének elemzése). Az induktív módszer a részeredményekből építi fel az egészet, az egyszerűbb tevékenységektől halad a bonyolultabbakig (ilyen például a munkaműveletek eredményességéből megítélni az egész tevékenység eredményességét).

A gazdasági elemzésnek az ok-okozati összefüggéseket kell feltárnia. A fő cél az eredendő ok megtalálása, melynek megszüntetése az illető folyamat kedvező irányú lefolyását jelenti. A gazdasági elemzés módszerei két nagy csoportra oszlanak: minőségi, illetve mennyiségi elemzésre.²

A minőségi elemzés módszerei

A minőségi elemzés módszerei közé az összehasonlító, a felosztási, a csoportosítási és az eredmények értékelésének módszere tartozik.

A gazdasági-pénzügyi és statisztikai elemzések esetében az *összehasonlító módszer* a legelterjedtebb. Ennek a módszernek a használata során a vizsgált folyamatok eredményei nem önmagukban, hanem más viszonyítási alapnak tekintett kritériumhoz mérve kerülnek értékelésre. A gazdasági-pénzügyi elemzés során több összehasonlító módszer használatos. Ilyen az *időrendi összehasonlítás*, mely különböző időszakok adatait és mutatóit hasonlítja össze, a *térbeli összehasonlítás*, mely ugyanazon ágazatban működő cég adataihoz, vagy az iparági átlaghoz hasonlítja az elemzett vállalkozás eredményeit, a *vegyes összehasonlítás*, mely alatt az előző kettő együttes alkalmazása értendő.

Az előre meghatározott kritériumok szerinti összehasonlítás az illető vállalkozás eredményeit meghatározott előírásokhoz, normákhoz hasonlítja, azt vizsgálva, milyen mértékben tesz eleget a szervezet ezek követelményeinek. A speciális összehasonlítási módszerek alatt

¹ Birher Ilona: *Vállalkozások gazdálkodásának elemzése*, 20. oldal

² Liviu Spătaru: *Gazdasági-pénzügyi elemzés*, 48. oldal

technikai-gazdasági folyamatok hatékonyságának elemzése értendő. Az említett összehasonlításoknál a statisztikából jól ismert abszolút, illetve relatív eltérések, továbbá a relatív változás indexe stb. alkalmazandók.

A *felosztási módszer* a folyamatok és jelenségek szerkezeti összetételébe tekint be. Ez a módszer áttérést engedélyez a globális összehasonlítás módszeréről az alkotóelemek összehasonlítására. Bármely jelenség felbontható több szempont szerint, éspedig az eredmények keletkezésének ideje, helye vagy az összetevők szerint. Ennél a módszernél az egyes elemeknek az egészhez való hozzájárulását tanulmányozzuk, valamint eltéréseket számolunk.

A *csoportosítási módszer* a folyamatoknak egy bizonyos jellemző szerint való rendezését jelenti, minőségileg különböző, de statisztikailag homogén csoportok létrehozását.

Az *eredmények értékelése módszer* alatt az ok-okozati elemzés során kapott következtetések összesítése értendő.

A mennyiségi elemzés módszerei

A *mennyiségi elemzés* módszerei közül a legfontosabbak a mérlegelő módszer, a faktoriális helyettesítési módszer és az operatív kutatás.

A *mérlegelő módszer*, más néven *input-output módszer*, a tanulmányozott jelenség változását előidéző tényezőket elemzi, a mérleg egyes elemeinek az elvárt, vagy az előző időszak elemeihez való hasonlítását jelenti.

A *faktoriális helyettesítési módszer* a statisztikából ismert láncbehelyettesítést, a faktorok egyedi viselkedését, a rátákat valamint az összegzést használja.

Az *operatív kutatás* logikai struktúrák segítségével próbálja felvázolni az elemzett gazdasági jelenséget, annak érdekében, hogy más módon megközelíthetetlen kapcsolatokra és törvényszerűségekre vezessen.

A felhasznált gazdasági elemzési módszerek – A korábban említett módszerek közül a cég esetében végzett gazdasági elemzés során a deduktív elemzési mód került alkalmazásra, az egyes elemek összetevőire bontása, ezek változásainak elemzésével.

A minőségi módszerek közül az összehasonlító, felosztó, csoportosító módszer és értékelő elemzés módszere is alkalmazásra került.

Az összehasonlítás módszerein belül az időbeli összehasonlítást választottuk, azaz a vállalkozás eredményeit saját, előző évben elért eredményeihez viszonyítottuk, figyelembe véve az inflációs hatásokat is.

A felosztó módszer alkalmazása a végzett számítások alapja, az egyes elemek részelemekre való bontása elengedhetetlen az ok-okozat típusú elemzésnél.

A csoportosító módszer a számítások végzésénél jutott érvényre, az értékelő elemzés pedig a következtetések megfogalmazásában valósult meg.

A mennyiségi módszerek közül a mérlegelési módszer és a faktoriális helyettesítési módszer láncbehelyettesítési, rátaszámolási, összegzési módszerei álltak a végrehajtott gazdasági elemzés alapjául.

A gazdasági elemzés felhasznált adatainak eredete – Az elemzés alapjául szolgáló adatokat az Rt. 2000–2003-as évi beszámolója szolgáltatott. A 2000. évi beszámolója a hosszabb távú összehasonlíthatóság kedvéért átrendezésre került.

Az építőipari cég bemutatása

A vállalat 1998-ban jött létre, alapítása az 1990/15. és 1990/31. számú törvények előírásainak megfelelően történt. Fő aktivitási területét építkezési projektek, azok végrehajtása valamint *belső design* kialakítása képezte.

Jogi formája zárt részvénytársaság, az alapításkor jegyzett és átutalt tőke összege 1 191 788 000 ROL összegű volt, mely 1 191 788 db 1000 ROL névértékű, magántulajdonban levő részvényből állt.

A cég fő célkitűzése: az építőművészetben kialakult hagyományos mentalitás megváltoztatása, az esztétikai értékek új alapokra helyezése.

A részvénytársaság tevékenysége a következő formákat ölti:

Tervezési tevékenység:

A vállalkozás a legegyszerűbb kivitelezésektől a legbonyolultabbakig vállal megbízásokat: bútorok, vikendházak, egyszerű lakóházak, luxusvillák, adminisztratív épületek, kereskedelmi komplexumok, hotelek, kereskedelmi egységek tervezése szerepel a leggyakrabban az ügyfeleknek nyújtott szolgáltatások között.

Termelési tevékenység:

A cég a megtervezett projektek kivitelezését is vállalja, azaz lakberendezést, vikendházak, lakóházak, luxusvillák, üzletek, irodák stb. felépítését is.

Kereskedelmi tevékenység: Az építkezéshez közvetlenül kapcsolódó termékekkel és anyagokkal való kereskedés saját üzleten keresztül történik.

A cég a következő neves technológiák dílere: VIESSMANN hőszabályozók és OASE pompák és rendszerek (szőkőkutakhoz, medencékhez).

Import: A vállalkozás új technológiákhoz kapcsolódó anyagokat és termékeket hoz be. Ezek a PROTEKTOR kiegészítők és felszerelések, medencék építéséhez szükséges berendezések, kiegészítők, valamint kerámiaanyagok, csempék lakberendezéshez.

Szolgáltatások: A tervezői munkát kiegészítendő, ezek design- és belső tervezést, lakberendezési tanácsadást, valamint a tervezett munkálatok végrehajtásának szakszerű felügyeletét jelentik.

Szállítók: A nagy kínálatnak köszönhetően a társaság alaposan megválogathatta, melyek a számára leginkább megfelelő szállítók. Ami a fogyóanyagokat, felszereléseket, softokat, dokumentációt illeti, a kiválasztásnál a döntő tényező a minőség.

Ügyfelek: Az évek során a Társaság egy olyan vevői kört alakított ki, mely számára a legfontosabb kritériumok a kimagasló minőség, megbízhatóság, korszerű technológia esztétikai értékekkel való harmonikus ötvözése.

A részvénytársaság vagyoni helyzetének elemzése

A vagyoni helyzet elemzésekor a vállalkozás mérlegének struktúráját, az egyes eszközök és forráscsoportok arányait és azok változásait vizsgáljuk. Az elemzést végezhetjük megosztási viszonyszámok vagy mutatók képzésével. Az összetétel változásának elemzése felhívja a figyelmet a kiugró arányeltolódásokra, a mutatók pedig különböző következtetések levonását teszik lehetővé a vállalkozás működésének alakulására.

A tanulmányozott társaság vagyonának változását időbeni összehasonlítás alapján ítéljük meg, egymással összehasonlítva a 2000-től 2003-ig terjedő mérlegbeli adatait. Jelen dolgozat mindkét oldal összetételét részletesen tárgyalja, a következőkben csak utalás található a mérleg oldalait alkotó elemek időbeni alakulására.

Az eszköz oldal eltéréseinek vizsgálata

Befektetett eszközök

2000-ről 2003-ra 39 807 475 000-ről 120 871 038 000 lejre nőtt a társaság befektetett eszközeinek értéke, ami 203,69%-os nominális növekedést jelent. Figyelembe véve a halmozott infláció hatásait, megállapítható, hogy a befektetett eszközök valójában a négy év alatt alig 27,18%-os növekedést értek el.

Forgóeszközök

2000-ről 2003-ra a forgóeszközök 157 237 619 000 lejes, azaz 189,91%-os nominálértékű növekedést mutatnak, ami az inflációs ráta nagyságával való korrigálás következtében 30,28%-os reális növekedést jelent.

A forrás oldal eltéréseinek vizsgálata

2000–2003 között a társaság forrás állománya 238 301 182 000 lejjel, vagyis 194,36%-kal növekedett nominális értéken. A valós helyzet azonban az, hogy a vállalkozás forrásállománya a négy év alatt 19,23%-ot csökkent. Ennek fő oka a rövid lejáratú kötelezettségek óriás mértékű növekedése.

Saját tőke

A tanulmányozott négy év alatt a társaság saját tőkéje 184 142 468 000 lejjel, reális értéken 28,23%-kal növekedett.

2000-ről 2001-re a vállalkozás saját tőkéje reálértéken 26,62%-kal csökkent. A következő három évben az évi reális növekedés 30% körül mozog.

Céltartalékok

A Társaság a tanulmányozott időszakban nem rendelkezett céltartalékokkal.

Kötelezettségek

2000-ről 2003-ra a vállalkozás kötelezettségei 54 156 714 000 lejjel, reálértéken 40,95%-kal növekedtek. Ebből a rövid lejáratú kötelezettségek 49,54%-kal, a hosszú lejáratú kötelezettségek alig 6,2%-kal növekedtek.

A rövid lejáratú kötelezettségek összetevői: rövid lejáratú hitelek, áruszállításból és szolgáltatásból származó kötelezettségek, valamint egyéb rövid lejáratú kötelezettségek. A rövid lejáratú hitelek 2000-ről 2003-ra reálértéken 5,91%-kal csökkentek.

A vállalkozás növekvő nyersanyagigényéhez kötődő áruszállításból és szolgáltatásból származó kötelezettségek a tanulmányozott időszak alatt 3 520 716 000 lejjel, azaz 11,62%-kal nőttek, ami igen csekély változás. Az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek a négy év alatt 25 678 475 000 lejjel, vagyis 133,63%-kal növekedtek.

A hosszú lejáratú kötelezettségek egyetlen összetevője az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek állománya (adók és illetékek, tartozások alkalmazottak felé), reálértéken 49,54%-kal nőtt a négy év alatt.

A vagyoni helyzet elemzése mutatók alapján

A vagyoni helyzet elemzése során vertikálisan és horizontálisan is képezhetünk mutatókat. A vertikálisan képzett mutatók csak az eszköz vagy csak a forrás oldalról vett adatokból állnak, a horizontálisan képzettek pedig mindkét oldal elemeit tartalmazzák

Az alábbiakban mind az eszközstruktúrát, mind a forrásstruktúrát illetően a legfontosabb mutatószámok kerülnek bemutatásra.

Az Rt. eszközstruktúrájának vizsgálata (adatok %-ban)

Megnevezés	2000	2001	2002	2003
Befektetett eszközök aránya	32,46	36,72	37,16	33,49

A befektetett eszközök aránya növekedést mutat 2002-ig. 2002-ben visszaesik, mivel a forgóeszközök aránya nagyobb ütemben nő. A befektetett eszközök 100%-át a tárgyi eszközök teszik ki.

A saját tőke aránya – Ennek kapcsán elmondható, hogy a vállalkozás igen kedvező helyzetben van, ami a saját tőke arányát illeti. A saját tőke arányának nem ajánlatos 50% alá esnie. Az Rt. esetében úgy tűnik, stabil helyzete van a mutatónak.

A Rt. tőkestruktúrájának vizsgálata (adatok %-ban)

Megnevezés	2000	2001	2002	2003
Saját tőke aránya	72,85	63,60	75,06	75,77
Tőkefeszültségi mutató	37,25	57,21	33,21	31,97

A tőkefeszültségi mutató arra ad választ, hogy mennyiben finanszírozza külső fél a vállalkozást a rendelkezésre álló saját erőhöz képest. Minél nagyobb e mutató értéke, annál kockázatosabb a vállalkozás helyzete. Ez a mutató 2001-ben magas, 57,21%, a következő években értéke azonban csak 30 körül forog, ami kedvezőnek tekinthető.

Az Rt. pénzügyi helyzetének elemzése

A gazdálkodás stabilitásának elengedhetetlen feltétele a vállalkozás pénzügyi egyensúlyának fenntartása. Ennek az egyensúlynak megléte vagy hiánya a pénzügyi helyzet alakulásának követésével tanulmányozható. A pénzügyi helyzet elemzésének módszerei a likviditás, a vevők és szállítók forgási sebessége, az adósságviselő képesség, valamint a *cash flow* kimutató alakulásának követése.

A likviditás alakulása

A likviditás fogalma alatt a vállalat fizetőképességét és fizetőkészségét értjük. Tanulmányozása során arra kapunk választ, hogy a vállalkozás a lekötött eszközeiben rejlő pénzt milyen gyorsasággal képes átváltoztatni szabadon felhasználható pénzeszközzé, és vállalt kötelezettségeit milyen mértékben képes kiegyenlíteni.³

A likviditás alakulása általában likviditási mérlegek elemzésével, likviditást jellemző mutatószámokkal vizsgálható. A legáltalánosabban használt módszer a *likviditási mutatók* elemzése. A likviditási mutatók a társaság rövid lejáratú kötelezettségeinek teljesítési képességét jelzik.

Az alábbiakban bemutatásként csak két fontosabb likviditási ráta magyarázatára térünk ki:

Megnevezés	2000	2001	2002	2003
Általános likviditási mutató	2,48	1,73	2,50	2,74
Likviditási gyorsráta	2,94	2,47	2,14	2,25

³ Birher Ilona: *Vállalkozások tevékenységének gazdasági elemzése*. Perfekt Kiadó, Budapest, 2002, 72. oldal

Az általános likviditási mutató azt fejezi ki, hogy a vállalkozás forgóeszköz-állománya mekkora fedezetet nyújt az összes kötelezettségre. A tanulmányozott társaságnál a mutató értéke jónak mondható, mivel végig meghaladja az 1-et. Minél magasabb a mutató értéke, annál valószínűbb, hogy a vállalkozás megfelelő időn belül képes visszafizetni kötelezettségeit.

A likviditási gyorsráta a szabad pénzeszközök, követelések, forgatási célú értékpapírok és a rövid lejáratú kötelezettségek arányából enged következtetni a társaság likviditási helyzetére. Bár a vizsgált vállalkozás esetében a mutató értéke csökkenő tendenciát mutat (az egyre csökkenő követelések következtében), elmondható, hogy mind a négy évben megvolt a fedezet a rövid lejáratú kötelezettségekre. 2000-ben ez megközelítette a szükséges összeg háromszorosát, a következő évben a fedezet a szükséges érték kétszerese körül mozog. A mutató fokozatos romlásának oka szintén az áruszállításból és szolgáltatásból származó követelések csökkenése.

A vállalkozás adósságvisselőképességének alakulása

Az Rt. eladósodottságának alakulása 2000–2003-ban

Megnevezés	2000	2002	2003
Eladósodottsági mutató %-ban	19,41	12,28	11,16
Rövid távú működésbiztonsági mutató	1,24	0,83	0,95

Az eladósodottsági mutató azt fejezi ki, milyen nagyságú a hosszú lejáratú kötelezettségek aránya a saját tőkéhez viszonyítva. Minél nagyobb a mutató értéke, a vállalkozás annál nagyobb likviditási problémákkal küszködik.

A rövid távú működésbiztonsági mutató azt fejezi ki, hogy milyen mértékben lehet a rövid lejáratú kötelezettségeket biztonságosan felhasználni a rendelkezésre álló szabad eszközökből. A megvizsgált időszak alatt a mutató csökkenő tendenciát mutat, 2000-ben 1,24-szeres a felhasználhatóság (a magas rövid lejáratú hitelek) miatt, a következő években a rövid lejáratú hitelek további emelkedése következtében a mutató alig éri el az 1-et, ami kedvezőtlen értéknek számít, s azt jelenti, a meglévő pénzeszközökből nem képes fedezni a vállalkozás a felvett hiteleket.

A cash flow kimutatás elemzése

A cash flow a mérleg és az eredménykimutatás kulcsfontosságú kiegészítője. A nemzetközi IAS 7-es szabályzat szerint a *cash flow* a vállalkozás készpénz- és készpénz egyenértékű bejöveteleinek és kimeneteleinek összessége.

Az Rt. nettó évi cash-flowjának alakulása 2000–2003-ban

Megnevezés	2000	2001	2002	2003
Nettó évi cash-flow	-2 596 527	-3 180 883	-6 281 814	-6 931 781
Nominális változás		22,50	97,46	10,34
Reális változás		-19,77	-78,26	-31,57

A társaság évi nettó cash-flowja az említett 2003-as év kivételével negatív, egyre csökkenő egyenleget mutat. Ennek oka, hogy a vállalkozás minden évben a saját tevékenysége által keletkezett pénzáramlások nagyságát meghaladó beruházásokat eszközölt, a már említett ingatlanok és gépek vagy a készletekben nyilvántartott építkezési anyagok, építkezéssel kapcsolatos áruk vásárlásával. Reális értéken 99,80%-kal csökkent 2000-hez képest.

Az Rt. cash-flow kimutatás alapján számolt fontosabb mutatói (adatok %-ban)

Megnevezés	2000	2001	2002	2003
Jövedelmezőségi ráta	1,24	1,30	6,77	6,34
Adósságtörlesztési erő	6,80	8,51	0,81	1,01

A jövedelmezőségi ráta azt mutatja, hogy milyen nagyságrendű pénzeszköz realizálódott a társaság árbevételéből (az operatív cash-flow értékét viszonyítjuk az árbevétel értékéhez). A jövedelmezőségi mutató értéke az Rt. esetében közepesnek mondható, remélhetőleg értéke további javulásnak indul a költségek csökkentése révén.

Az adósságtörlesztési erő azt fejezi ki, hogy hány év alatt rendezhető a hosszú lejáratú kötelezettségek visszafizetése, ha az operatív cash-flow értéke változatlan, és azt kizárólag törlesztésre fordítják. Minél kisebb a mutató, annál kedvezőbb a vállalkozás adósságtörlesztési lehetősége.

Az Rt. jövedelmi helyzetének elemzése

Egy vállalkozás jövedelmi helyzetének vizsgálata során arra keressük a választ, hogy az milyen eredményességgel működik. Az eredményesség megítélése a realizált jövedelem összetétel vizsgálatát jelenti. Az elemzés lebonyolítása hatékonysági mutatók, megtérülési ráták vizsgálatával, valamint az eredménykimutatás különböző sorainak elemzésével történik.

A hatékonyság elemzése – A hatékonyság elemzése arra mutat rá, hogy milyen gazdaságosan használja fel a vállalkozás a tulajdonában lévő eszközöket. Az elemzés hatékonysági ráták segítségével történik, amelyek megmutatják, hogy az egyes eszköztípusokba fektetett források hogyan aránylanak az általuk létrehozott bevételekhez.

Az Rt. főbb hatékonysági mutatóinak alakulása 2000–2003-ban

Megnevezés	2000	2001	2002	2003
Eszközarányos árbevétel (ROA)	1,66	1,90	1,67	1,33
Forgóeszköz arányos árbevétel	3,05	3,95	3,54	2,69

Az eszközarányos árbevétel azt fejezi ki, hogy a vállalat milyen mértékben használja ki eszközeit. Minél nagyobb a mutató értéke, annál kedvezőbb jövedelmezőségi helyzetben van az illető társaság.

A forgóeszköz-arányos árbevétel lényegében a forgóeszközök forgási sebességét mutatja. Minél nagyobb a mutató értéke, annál jobban használta fel a vállalkozás forgóeszközeit.

A megtérülési ráták

Az Rt. fontosabb megtérülési rátái 2000–2003-ban

Megnevezés	2000	2001	2002	2003
ROE	0,33	0,48	0,458	0,455
ROS	0,14	0,16	0,20	0,25
Jegyzett tőkearányos nyereség	25,14	41,10	67,44	104,45

A ROE (Return on Equity) vagy saját tőkearányos nyereség azt fejezi ki, milyen mértékben térül meg a saját tőke a tanulmányozott időszak alatt elért adózott eredményből. A ROE fontos vállalati mérce, mert ezen hányados értékének kedvező alakulása a befektető tulajdonosok elsődleges érdeke.

A 2000. évbéli 0,33-as érték azt jelenti, hogy a társaság saját tőkéjének 33%-a az adózott profit, ami jónak tekinthető, tudva, hogy a küszöbérték 30%-nál kezdődik. A későbbi években a mutató értéke jelentős mértékben, 45,91%-kal növekszik, 2002-re és 2003-ra értéke 0,45% körül alakul, ami igen jónak nevezhető.

A ROE nagyon erősen reagál az adósságállomány változásaira, értéke az emelkedő adósságaránynál növekszik, akkor is, ha a növekvő finanszírozási kockázat következtében a vállalkozás értéke esik. A vállalkozás esetében a mutató 2001-es növekedése a nagymértékben növekvő rövid lejáratú hitelek következménye.

A ROS vagy árbevétel arányos eredmény az üzleti tevékenység alakulásának egyik legfontosabb jellemzője. Arra mutat rá, hogy a vállalkozás által gyakorolt kereskedelmi és termelési, szolgáltatási tevékenység által milyen mértékű adózott eredmény keletkezik.

A mutató a tanulmányozott vállalkozás esetében növekvő tendenciát mutat, alakulása kedvezőnek tekinthető. A folyamatos javulás az új piacszegmens meghódítása következtében beállt árbevétel-növekedésekkel magyarázható.

A jegyzett tőkearányos nyereség a jegyzett tőke adózott eredményből való megtérülési hányadát mutatja. Lévén, hogy a négy év alatt a jegyzett tőke értéke nem változott, egyre nagyobb mértékű növekedés figyelhető meg a mutató értékében. A 2003-as év végére a társaság a jegyzett tőkének 100-szorosát nyerte vissza az adózott eredményből.

Az eredmény sorok elemzése

Az eredmény-kimutatás több részlettel szolgál a vállalkozások által realizált nyereségről vagy veszteségekről, s az üzletvitelt meghatározó és befolyásoló döntésekre világít rá. Elemzése során a vállalkozás dinamikai fejlődéséről szerezhetünk hasznos információkat.

1. Az üzemi tevékenység eredménye – Mind a négy évben az üzemi költségek legnagyobb részét a nyers- és fogyóanyagokkal kapcsolatos költségek teszik ki (50% körül), ezt követi a személyzettel járó költségek (30% körül).

2. A pénzügyi tevékenység eredménye – 2000-ről 2003-ra a társaság pénzügyi eredménye közel 70-szeresére nőtt nominál értéken. Míg 2000-ben a realizált pénzügyi eredménye negatív, -475 765 000 egyenleget mutatott, 2003-ra magas, 32 660 368 000 lejes pozitív egyenleggel rendelkezett a társaság. Reális értéken a pénzügyi műveletek eredménye 2775%-os növekedést mutat, lévén, hogy 2000-ben a pénzügyi műveletek eredménye negatív előjelű volt. Ennek oka, hogy a vállalkozás fizetett kamatai nagyobbak voltak a kapott kamatoknál és az árfolyam-különbséget is kedvezőtlen helyzetbe hozta a vállalkozást.

A keletkezett ráfordítások összetevői a vállalkozás esetében, mind a négy évben kamattal kapcsolatos, illetve az egyéb ráfordításokból keletkeztek. Az egyéb ráfordítások egyetlen összetevőjét a negatív árfolyamkülönbségből eredő ráfordítás képezte.

A realizált bevételek összetevői a kapott kamatokból, valamint az egyéb pénzügyi bevételek, melyek egyetlen összetevője a pozitív árfolyamkülönbségből származó nyereség.

3. A mérleg szerinti eredmény – Az Rt. Mérleg szerinti eredménye 2000-ről 2003-ra nominális értéken 94 520 175 000 lejjel, azaz 315,35%-kal növekedett. Valójában ez csak 28,94%-os értéknövekedést jelent, ami nem túl jelentős. Bár a nominális értékben kifejezett változások kedvező növekedést mutatnak, a magas infláció következtében a realizált eredménynövekedés nem számottevő. 2000-ben a mérleg szerinti eredmény 64,4%-a, 2001-ben 55,17%-a, 2002-ben 62,22%-a, 2003-ban 65,5%-a került kiosztásra a részvényesek között. A maradandó értékeket a cég saját tevékenységének finanszírozására határozza el. A vállalkozás magas kötelezettségei azonban nem teszik indokolttá a profit ilyen magas arányú kiosztását.

Következtetések és javaslatok

A meglévő esztétikai értékek védelme és az újak létrehozása fejlett színvonalú társadalmi és gazdasági háttérre engednek következtetni. Az így kialakított képre az építkezéssel foglalkozó vállalkozások gyakorolhatnak befolyást, mégpedig azok, melyek közvetett célja ügyfeleik igényeinek magasabb szintre emelése.

Hasonló célkitűzéssel rendelkezik a Részvénytársaság is. A megvalósítás azonban nem olyan egyszerű. Ahhoz, hogy az ügyfelek igényeit alakíthassa, egy vállalkozásnak a tevékenységi területén a legjobbakkal kell lennie. A vállalkozások piacon elfoglalt pozícióját azonban nagymértékben vagyoni, jövedelmi és pénzügyi helyzetük határozza meg.

Jelen tanulmány az Rt. éves beszámolója alapján próbálja megkeresni azokat a kritikus pontokat, amin a vállalkozásnak javítania kell, s melyek ellenkező esetben komoly negatív következményekkel járhatnak. Természetesen a bemutatott elemzés további, részletes folytatást igényel, amelyeken azonban belső megfigyelőnek lenne tanácsos végeznie, lévén, hogy a vállalkozások nem kötelesek éves beszámolójuknál több információcsomagot a nyilvánosság elé bocsátani. Az alábbiakban az elemzés során szerzett információkból levonható következtetések egy átfogó képet próbálnak nyújtani a vállalkozás valós gazdasági helyzetéről.

Az Rt. **vagyoni helyzetét** illetően elmondható, hogy minden eszköz értékében nominális értéknövekedéssel járó vagyonvesztés állt be. Az igen magas inflációs ráta figyelembevétele nélkül megtévesztő következtetésekre juthatunk. Nemcsak az évi, hanem a halmozott inflációval való korrigálás azonban valós képet nyújthat a vállalkozás vagyonának, jövedelmének és pénzügyi helyzetének változásáról.

A **vállalkozás eszközstruktúráját** vizsgálva, a befektetett eszközök arányának növelése indokoltnak látszik. Bár a vállalkozás 2001-ig főleg tervezési projektek megvalósítására összpontosított, a következő évben új piacszegmensre tudott belépni, ami maga után vonta az újabbnál újabb tervezési, de kivitelezési projekteket is. Az egyre növekvő számú kivitelezések teljesítéséhez korszerű technológiával való felszerelés lenne szükséges. Bár a vállalkozás 2002-ben és 2003-ban is újabb beruházásokat hajtott végre, a befektetett eszközök megtérülési mutatója (CROA) arra enged következtetni, hogy a vállalkozás nem használja ki megfelelő mértékben a meglévő eszközeit, vagy hogy azok technológiája nem megfelelő. Megfelelő javaslatnak tűnik a beszerzett gépek, berendezések hatékonyabb kihasználása.

A vállalkozás forgóeszközeinek százalékos aránya a szolgáltatással, kereskedelemmel foglalkozó vállalkozásokra jellemző szintet mutatja. A folyamatosan alacsony kereskedelmi bevételek alig érik el az összes árbevétel 10%-át, az építkezési anyagokkal kapcsolatos készletek magas aránya indokolatlan, rontja a készletek forgási sebességét, és likviditási problémát is jelenthetnek a későbbiekben.

A vállalkozás követeléseinek csökkenését egy részről a kereskedelem területén történt piacvesztés indokolja. A vevők forgási sebességének csökkenése is arra vall, hogy az ügyfelek egyre kisebb időtávon belül fizetik ki a szolgáltatásokat, építéseket, ami pozitívumnak számít.

A pénzeszközök folyamatos csökkenése az új befektetett eszközök vásárlásának következménye, de nem tekinthető veszélyesnek. A túl sok szabad pénzeszköz kihasználatlan erőforrás jelenlétére vallana.

Rátérve a **vállalkozás forrásösszetételére**, elmondható, hogy a négy év alatt a saját tőke aránya végig kedvező szinten, 60% felett maradt, ami bizonyos fokú biztonságot is jelent.

Az Rt. kötelezettségei igen magasak mind a négy tanulmányozott évben. Bár pozitívum, hogy 2002-től a rövid távú kötelezettségek (banki hitel) kerültek túlsúlyba, a likviditási mutatók szerint a kötelezettségek magas aránya bizonyos szintű fizetőképzetlenségi kockázat megjelenését vonhatja maga után az elkövetkező években, ha a vállalkozás követeléselei továbbra is csökkennek a pénzeszközök nagyságának stagnálása, esetleg csökkenése mellett. A rövid távú működésbiztonsági mutató romló értéke is erre figyelmeztet.

A vállalkozás saját tőkéje mind a négy évben kedvezően növekedett, de a tőkearányos eredmény mutató egyre romló értéke arra vall, hogy alacsony eredményt generált. Javaslatként elfogadhatónak tűnik a befektetések eszközlése, például ha a társaság értékpapírokat venne, hogy lekösse, és jobban kihasználhassa saját tőkéjét.

A **cash-flow kimutatás elemzésével** kapcsolatban megállapítható, hogy a magas inflációhalmozás következtében a vállalkozás pénzeszközeinek reális értéken való csökkenése kisebb, mint azt a nominális érték mutatja. A magas beruházások következtében, a vállalkozás nettó cash-flowja végig negatív egyenleget mutat. A vállalkozás nem képes saját üzleti tevékenységéből fedezni ezeket, külső tőke bevonására kényszerül. Hosszú távon komoly likviditási problémákat okozhatnak az amúgy indokolt beruházások. Intézkedési javaslatnak, figyelembe véve a magas hosszú- és rövid lejáratú hiteleket, a realizált eredmény nagyobb arányú visszafektetése a vállalkozásba, a tulajdonosoknak adott osztalék csökkentése mellett, vagy pedig a tőkeemelés ajánlható.

A **jövedelmi helyzetre fényt derítő mutatók** közül a ROE, ROS, ROA fogyatékoságaik révén (statikus mutatók, kedvezőtlen körülmények hatására is növekedhet értékük stb.) sokszor megtévesztően hathatnak, de a társaság esetében értékük a valós helyzetet tükrözik. Értékeik szerint a vállalkozás jövedelmi helyzete viszonylag stagnál. Ezt mutatja a jövedelmezőségi ráta is (bár az a pénzügyi helyzetet elemző mutató megerősíteni látszik az előbbieik alakulását), 2001-ben csak 1,3%, 2002-ben és 2003-ban 6%.

Az egy részvényre jutó nyereség a négy év alatt, a tulajdonosok megelégedésére, kedvezően változott, folyamatosan növekedett.

A vállalkozás üzleti tevékenységét illetően elmondható, hogy eredménye igen kis mértékben növekedett a négy év alatt (9%). Bár újabb piacszegmensre tört be a társaság, az üzemi tevékenység költségei végig nagyon magasak, főleg a nyersanyagok, segédanyagok, valamint a bérköltségek. Itt is indokoltnak tűnik a készletek csökkentése, nagyobb fokú kihasználása a már javasolt korszerű technológiákkal.

A pénzügyi tevékenység 2002-ig pusztán pénzügyi ráfordításokban jelent meg, 2002-től azonban, a kedvező árfolyam-, illetve a kamatokból származó bevételek következtében, bámulatos fordulatot vett.

A mérleg szerinti eredmény nagyon kis mértékben növekedett a négy év alatt, ami nem teszi indokolttá a profitnak osztalék formájában történő nagy arányú leosztását. Ajánlott a kisebb osztalék fizetése, a vállalkozás önfinanszírozási képességének javítása érdekében. Az újra visszafektetett pénzerőforrás, ha nem is azonnal, de hosszú távon a tulajdonosokat megillető hozam értékét fogja növelni.

Az említett javaslatok a vállalkozás hosszú távú fejlődését szolgálják. Általuk a dolgozat a Daster Rt. tevékenységét érintő veszélyekre és lehetőségekre hivatott felhívni a működési stratégia kialakításában résztvevőket, valamint egyéb érdekeltek figyelmét. A helyes döntés meghozatala a vezetőség és a tulajdonosok felelőssége.

Forrásmunkák:

Birher Ilona: *Vállalkozások tevékenységének gazdasági elemzése*. Perfekt Kiadó, Budapest, 2002.

Bíró Tibor – Pucsek József – Sztanó Imre: *A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése*. Perfekt Kiadó, Budapest, 1997.

Brealey-Myers: *Modern vállalati pénzügyek*. Panem-McGraw-Hill, Budapest, 1998.

Dollinger, Robert: *Baze de date și gestiunea tranzacțiilor*. Editura Albatra, Cluj-Napoca, 2001.

Corpul Experților Contabili Autorizați din România: *Controlul Fiscal și Auditul Financiar Fiscal*. Editura CECCAR, București, 2003.

Éva Katalin: *Számvetési elemzés*. Perfekt, Budapest, 2001.

Dr. Illés Mária: *Vezetői gazdaságtan*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2002.

Kleinebeckel, Herbert: *Pénzügyi és likviditási irányítás*. Saldo, Budapest, 1993.

Dr. Katits Etelka: *Pénzügyi döntések a vállalat életciklusában*. KJK, Budapest, 2002.

Spătaru, Liviu: *Gazdasági-pénzügyi elemzés*. Editura Economică, București, 2004.

Legea Nr. 82/91 (republicată). Monitorul Oficial al României, Partea I Nr. 380.

OMFP 94/2001. Monitorul Oficial al României, Partea I Nr. 85/20. II 2001.

Turizmus területén tevékenykedő vállalkozás pénzügyi elemzése

FAZAKAS JUDIT

A vállalkozások megítéléséhez, a megalapozott befektetési döntések előkészítéséhez szükség van a vállalatok pénzügyi teljesítményének elemzésére, átfogó értékelésre.

Ezen megítélési, döntéshozatali folyamat gyakorlati megvalósítását – a befektetési döntések meghozatalának folyamatát – segíti elő a pénzügyi elemzési tevékenység, azon belül is a mutatószámok elemzése. A cél elérése érdekében a számviteli törvény alapján készített éves beszámoló adatait használtuk fel.

A tanulmányban a vendéglátóiparban tevékenykedő vállalkozás gazdálkodásának három évet felölelő, átfogó pénzügyi elemzése kerül bemutatásra, amely a tulajdonosok és főként a vállalkozáson kívüliek számára ad átfogó képet a vállalkozás minősítésére vonatkozóan, tekintettel arra, hogy az elemzés alapját a mérleg adatai szolgáltatják.

Az elemzés tárgyát képező vállalkozás alaptevékenységét a turizmus ágazatán belül fejtí ki részvénytársaság formájában. Székhelye Kovászna megye turisztikai központú városában, Kovásznán van.

Történetét tekintve, 14 éves múlttal rendelkezik. Alapítása óta azonban jelentős változások következtek be a vállalkozáson belül foglalkoztatottak számában: az alapításkori 354 létszámú alkalmazott mára már 235-re csökkent.

A gazdasági, ezen belül a pénzügyi elemzés fontosságát hangsúlyozza az a megállapítás is, hogy az elemzés a vezetés nélkülözhetetlen eszköze nemcsak a gazdálkodás belső folyamatának és eredményességének értékelésében, hanem a tulajdonosok és partnerek számára a tevékenység elemzése révén a szükséges információk biztosításában is.

Miért van szükség az elemzés során kapott információkra, az elemzés alapján levont következtetésekre?

A megfontolt és eredményes vezetéshez, a megfelelő, helyes döntések meghozatalához pontos információáramlás szükséges, melynek egyik fontos eszköze a gazdasági elemzés. Az elemzés alapján levont következtetések szabják meg a cselekvés irányát és segítik a hatékony gazdálkodást, ugyanis csak a gazdasági folyamatok komplex elemzésére alapozott intézkedések adhatnak a céloknak megfelelő eredményeket.

Ennek a tanulmánynak a célja, hogy az alábbiakban elemzett vállalkozás pénzügyi helyzetének, teljesítményének vizsgálatával, értékelésével ellenőrizhető legyen az elemzés tárgyát képező részvénytársaság pénzügyi teljesítménye, helyzete. Továbbá segítse a pénzügyi vezető munkaköréhez tartozó döntések (tőkeköltségvetési döntések, osztalékpolitikával, hitelfelvételi vagy ela-

dósodási politikával kapcsolatos döntések, értékpapír-kibocsátási eljárások döntései, lízinggel kapcsolatos döntések) helyes meghozatalát, és jelezze, ezek a döntések együttesen hogyan hatnak az egész vállalatra.

A pénzügyi elemzés teszi lehetővé a társaság értékpapírjaitól várható hozamok megalapozott előrejelzését, valamint a piachoz viszonyított hozam ingadozásának mélyebb megértését és magyarázatát.

A pénzügyi arányszámok értékelésén alapuló elemzési rendszer, a **pénzügyi mutatóelemzés** (ratio analysis) vagy rátaelemzés során a legelterjedtebbnek ítélt csoportosítás felhasználásával a mutatók öt nagy csoportba sorolhatók: **tőkeáttételi; likviditási; jövedelmezőségi; hatékonysági; piaci mutatók**.

Ezt a csoportosítást követi az alábbiakban a turizmus ágazatán belül tevékenykedő vállalkozás elemzése.

A **tőkeáttételi mutatók** segítségével az elemzett társaság finanszírozási tevékenységét, annak a működésre és a befektetőkre gyakorolt hatását kísérhetjük figyelemmel.

A részvényesek csak a hitelezők kielégítése után juthatnak pénzükhöz, a hitelfelvétel pénzügyi tőkeáttételt hoz létre, a mutatók ezzel a csoportjával tehát ezt a tőkeáttételt lehet mérni.

A részvényesek kockázata egyrészt a vállalkozás üzleti kockázatából, másrészt a tőkeáttételből adódik. (Pénzügyi vagy finanszírozási tőkeáttétel kialakítása alatt az idegen forrásoknak a vállalat tőkeszerkezetébe történő bevonását kell érteni.). A tőkeáttételi mutatók tehát a pénzügyi kockázatot mérik.

Egyik ilyen mutató a *saját tőke-arány*, amely azt mutatja meg, hogy a vállalkozás tartós forrásai között milyen arányt képvisel a saját tőke.

$$\text{Számítása: } \frac{\text{Saját tőke}}{\text{Tartós források állománya}} \times 100 \text{ (\%)}$$

A tartós források állományát a saját tőke és az adósságállomány összege adja. Adósságállomány alatt az egy évet meghaladó, hosszú lejáratú tartozásokat kell érteni.

Az elemzett vállalkozás esetén:

$$\text{2002-es év: } \frac{110104534}{110104534 + 100792} \times 100 = 99,9\%$$

$$\text{2003-as év: } \frac{112619953}{112619953 + 1129203} \times 100 = 99\%$$

$$2004\text{-es év: } \frac{150354393}{150354393 + 13150882} \times 100 = 91,95\%$$

A fenti mutató értékének értelmezése viszonylag egyszerű, hiszen azt mondhatjuk, hogy minél magasabb a sajáttőke-arány, annál kevésbé van tartósan eladósodva a vállalkozás, annál alacsonyabb a pénzügyi kockázata.

Esetünkben az elemzésre kerülő periódus első évében nagyon magas sajáttőke-aránnyal rendelkezik a vállalkozás, ami a következő években csökken. A társaság tartós forrásait majdnem teljes egészében a saját tőke teszi ki: 99,9%-a saját tőke. 2003-ban ez az arány kisebb mértékű, de nagy változás nem észlelhető. A 2004-es évben nagyobb mértékű sajáttőke-arány csökkenés figyelhető meg: a saját tőke aránya 99%-ról 91,95%-ra csökken, ami a társaság hosszú lejáratú kötelezettségeinek többszörös növekedésével indokolható.

A mutató 7,05%-kal való csökkenésének ellenére is a vállalkozásról általánosan elmondható, hogy magas sajáttőke-arány jellemzi, nem veszélyezteti a tartós eladósodás kockázata, a pénzügyi kockázatot is alacsony szinten tartva.

A magas sajáttőke-aránnyal rendelkező vállalkozások – mint a jelenleg elemzett társaság is – általában azzal jellemezhetők, hogy hitelfelvételi lehetőségeiket kevésbé merítették ki, ezért nagyobb mozgásterük van a későbbi beruházások finanszírozási szerkezetének kialakítása során.

A mutató 7,95%-kal való csökkenése a 2002–2004 közötti időszakban e hitelfelvételi lehetőség kihasználására utal, azonban nem teljes mértékben.

A **likviditási mutatók** arra a kérdésre keresik a választ, hogy az elemzett vállalkozás mennyiben képes eleget tenni rövid lejáratú kötelezettségeinek a rendelkezésre álló forgóeszközei felhasználásával.

A vállalat rövid lejáratú eszközei a vállalat normális üzletmenete során rövid időn belül várhatóan pénzeszközzé fognak válni, amelyek lehetővé teszik a forgóeszközökkel szemben álló kötelezettségek teljesítését.

A **likviditási ráta** a likviditás megítélésére vonatkozó leggyakrabban alkalmazott mutatószámok egyike, a likviditás legelterjedtebb mérőszáma.

A mutatóban a társaság forgótőkéjében szereplő két összetevő, a folyó eszközök és a folyó források egymáshoz viszonyított aránya jelenik meg.

$$\text{Számítása: } \frac{\text{Forgóeszközök}}{\text{Rövid lejáratú kötelezettségek}}$$

Elemzett vállalkozásnál:

$$2002\text{-es év: } \frac{10350201}{3365354} = 3,08$$

$$2003\text{-as év: } \frac{9804260}{4388510} = 2,23$$

$$2004\text{-es év: } \frac{9539477}{4400023} = 2,17$$

A mutatószám értékére a különböző szakirodalmi források eltérő kikötéseket tartalmaznak.

Az 1 alatti érték egységesen a vállalkozás fizetési képességének közvetlen veszélyét jelzi, hiszen a rövid távon várhatóan pénzeszközzé váló eszközök nem fedezik a rövid távon lejáratú kötelezettségeket. A mutató 1 fölötti értéke elfogadható, normális üzletmenet mellett az 1,5–1,8 körüli érték tekinthető megfelelőnek.

A 2004-es évre számított 2,17 értékű ráta, amely egyben a legkisebb érték is, meghaladja a megfelelőnek tekintett értéket. A 3,08 érték jóval túllépi a határértéket, amely a kellőnél magasabb likviditást jelez, 2-szer több forgóeszköz áll rendelkezésre, mint amennyi szükségeltetik a rövid lejáratú kötelezettségek fedezésére.

A társaság hitelezői (főleg rövid távú hitelezői) a kikötött értéket meghaladó mutatót kedvezőnek tekintik, minél magasabb likviditási rátát szeretnének látni.

A magas likviditási ráta azonban önmagában nem biztosítja, hogy a társaság valóban teljesíteni tudja kötelezettségeit rövid távon, ez függ egyrészt a forgóeszközök összetételétől, másrészt a forgóeszközök – különösen a készletek és a követelések – forgási sebességétől. Ha a készletek és követelések aránya magas, forgási sebességük pedig alacsony, a társaságnak magas likviditási mutató mellett is lehetnek fizetési gondjai.

Annak ellenére, hogy a hitelezők a magas értéket kedvelik, ha az indokoltnál nagyobb mennyiségű forgóeszköz van, akkor ez csökkenti az eszközök átlagos hozamát, ronthatja a jövedelmezőséget, hiszen a rövid lejáratú eszközök hozama általában alatta marad a befektetett eszközök hozamának. Ilyen esetben célszerű a likvid eszközöket valamilyen módon (például pénzeszközök hosszabb-rövidebb időtartamú lekötésével vagy befektetésével, illetve árfolyamnyereség elérésével) a jövedelem előállításába bevonni.

A társaság likviditásának vizsgálata után a pénzügyi elemzők által használt mutatók egy másik csoportja kerül alkalmazásra annak mérésére, hogy az elemzett vállalkozás milyen hatékonyan hasznosítja eszközeit.

A **jövedelmezőségi mutatók** segítségével arra a kérdésre próbálunk választ adni, hogy a vendéglátóipar keretén belül tevékenykedő társaság gazdálkodása során milyen eredményességgel használja fel a tulajdonosok és a hitelezők által rendelkezésre bocsátott forrásokat, illetve az ezekből megszerzett és működtetett eszközöket a nyereség termelésére.

A jövedelmezőségi mutatók a vállalkozás mérlegének és eredménykimutatásának adatai alapján számíthatók.

Az **eszközarányos nyereség** (return on assets = ROA) a vállalat egészének eredményességét méri. Azt mutatja meg, hogy a vállalat teljes eszközállománya átlagosan milyen hozamot biztosított, mekkora megtérülési ráta mellett működtették a vállalat menedzserei.

A mutató kiszámítása, ismerete fontos lehet több gazdasági szereplő számára: a tulajdonosok és a hitelezők, valamint a társaság vezetése számára.

$$\text{Számítása: } \frac{\text{EBIT} - \text{Adófizetés}}{\text{Átlagos eszközállomány}} \times 100 \text{ (\%)}$$

Elemzett vállalkozás esetén:

$$\text{2001-es év: } \frac{1348690 - 484488}{\frac{21761786 + 114186590}{2}} \times 100 = 1,27\%$$

$$\text{2002-es év: } \frac{5893727 - 1330580}{\frac{21761786 + 114186590}{2}} \times 100 = 6,71\%$$

$$\text{2003-as év: } \frac{2191478 - 500674}{\frac{114186590 + 118810229}{2}} \times 100 = 1,45\%$$

$$\text{2004-es év: } \frac{1266882 - 161502}{\frac{118810229 + 169566735}{2}} \times 100 = 0,77\%$$

A mutató értékének értelmezése viszonylag egyszerű. Minél magasabb a mutató értéke, annál nagyobb hozamot ért el a társaság az eszközeinek működtetésével.

Az elemzett vállalkozás esetében számított mutatóértékek közül kiemelkedőbb a 2002-ben elért eredmény, amikor 100 egységnyi eszköz 6,71%-os eredményt generál. A vizsgált időszak más éveiben egységnyi eszközre ennél kevesebb eredmény jut: 2001-ben 0,013; 2003-ban 0,015, amely az előző évi 6,71%-os értékhez képest 78%-os csökkenést jelent; 2004-ben tovább csökken 0,77%-ra.

Az alacsony értékek az eszközök alacsony szintű jövedelemgeneráló hatásáról tanúskodnak, a vállalat teljes eszközállománya átlagosan nem biztosított magas hozamot. A vállalat kis kapacitással dolgozik, ebben az esetben a termelés bővítéséhez nem szükséges további tőkebefektetés.

A ROA értékek időbeni összehasonlítása során, amint már említettem, a 6,71%-os 2002-es érték jelent nagy változást, az előző évihez képest 428%-os növekedést.

Az 1,27%, 1,45% és a 0,77%-os értékek nem tekinthetők kedvezőnek, ugyanis a magas mutatóértékek jelentik a magas szintű hozam elérését a társaság eszközeinek működtetésével. A magas értékek jelzik azt is, hogy egy vállalkozás teljes kapacitással dolgozik. Ilyenkor nehéz bizonyulhat a termelés bővítése további tőkebefektetés nélkül.

Az **árbevételarányos nyereség** a cég jövedelmezőségét egy másik oldalról ragadja meg, amennyiben az elemzett társaság által az adott időszakban elért eredményt az árbevételhez viszonyítja.

A mutató tehát egészen átfogó módon vall arról, hogy a vállalat árbevételének hány százalékát teszi ki a nyereség, azaz a társaság tevékenységének egészét figyelembe véve mekkora forgalomarányos haszonnal dolgozik.

$$\text{Számítása: } \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Nettó árbevétel}} \times 100 \text{ (\%)}$$

A vizsgált vállalkozásra számítva:

$$2001\text{-es év: } \frac{864202}{22541743} \times 100 = 3,8\%$$

$$2002\text{-es év: } \frac{4563147}{33479946} \times 100 = 13,63\%$$

$$2003\text{-as év: } \frac{1690804}{47914604} \times 100 = 3,53\%$$

$$2004\text{-es év: } \frac{1105380}{52264889} \times 100 = 2,12\%$$

Ez a mutató különösen jól használható a vállalat gazdálkodásában bekövetkező kedvezőtlen tendenciák kialakulásának korai jelzésére.

A több évet felölelő vizsgált időszakra számított mutatóértékek csökkenő tendenciája figyelmeztet a vállalat jövedelmezőségének romlására.

De tekintsük meg közelebbről, hogy a fenti arányszámok hogyan alakulnak, hogyan változik meg a mutató iránya egyik évről a másikra, és minek köszönhető a változás bekövetkezése.

Az adózott eredmény és az értékesítés nettó árbevételének arányaként számított érték 2001-ben 3,8%-ot mutat, azaz az árbevételnek 3,8%-át teszi ki az adott időszakban elért eredmény. A következő periódust vizsgálva, látható, hogy az eredmény aránya megnő a nettó árbevételhez viszonyítva, mintegy 13,63%-át teszi ki, majdnem 10%-kal növekedve az előző évihez képest.

A mutató képzéséhez szükséges elemek változását nyomon követve észrevehetjük, hogy az arányszámban bekövetkezett 259%-os növekedés az adózott eredményben bekövetkezett 428%-os pozitív változásnak, valamint az árbevétel 48,52%-os változásának köszönhető. Az árbevétel növekedése ellentétesen alakítja a mutató értékét az eredménynövekedéssel szemben, azaz míg az eredménynövekmény növeli a mutató értékét, az árbevételnövekmény inverz hatást fejt ki, csökkenti a mutatóértéket.

A vizsgált időszak első periódusára jellemző kedvező tendencia megváltozik 2003-ban, a vállalkozás árbevételarányos nyeresége számottevően csökkent a korábbi időszakokhoz képest, ami figyelmeztet a jövedelmezőség romlására.

Ezt igazolja az adózott eredmény 4 563 147 ezer lejről 1 690 804 ezer lejre való csökkenése, miközben a nettó árbevétel 43%-kal nő.

Az eredmény 63%-os csökkenésének oka az árbevétel-növekményhez képest a termelési költségek, különösen a nyersanyagokkal és fogyóanyagokkal kapcsolatos költségek nagyobb mértékű növekedése, valamint a kamatköltségek 146%-os növekedése.

2004-ben az adózott eredmény még kisebb értékének és az árbevétel növekedésének következtében a csökkenő trend még jobban hangsúlyozódik, a mutató értéke 2,12%-ot jelezve. A kedvezőtlen irányba mozduló érték okát kutatva, az eredménykimutatásban levő költségeket tekintsük meg alaposabban.

Megfigyelhetjük, hogy az adott év eredményét jelentősen csökkenti a pénzügyi műveletek költségeinek nagymértékű növekedése. A kamatköltségek 79 828 ezer lejről 300 555 ezer lejre való 277%-os növekedése és az egyéb pénzügyi költségek majdnem negyvenszeres növekedése jelentősen rontotta a vállalat jövedelmezőségét. A termelési költségek esetében nincs annyira nagy arányú növekedés.

A jövedelmezőség romlásához tehát hozzájárult mind a termelési költségek, mind pedig a pénzügyi műveletek ráfordításainak a bevételekhez viszonyított nagyobb arányú növekedése.

Számszerűsítve ezt a megállapítást: 2003-ban a termelésből származó bevételekben és a pénzügyi bevételekben összesen 43,2%-os növekedés volt tapasztalható, míg a költségek növekedése jóval meghaladta a bevételekét, 65,44%-os változást jelezve az előző évhez képest.

Az eredménykimutatás adataiban való további elmélyült elemzéssel azt is észrevehetjük, hogy 2003-ban a költségnövekedés inkább a termelési költségek növekedésével magyarázható, 65,35%-os változással 2002-höz képest, a pénzügyi költségek növekedési üteme kisebb a 2004-es évhez viszonyítva. 2004-ben a költségekben bekövetkezett változás (növekedés) a pénzügyi költségek majdnem tízszeres növekedésének köszönhető, a költségek magas értékeért tehát inkább a pénzügyi műveletekkel kapcsolatos költségek a felelősek.

A **hatékonysági mutatók** a jövedelmezőségi mutatókhoz hasonlóan a társaság működését vizsgálják, azonban nem a realizált jövedelem, hanem az egyes eszközök vagy eszközcsoportok kihasználtságának oldaláról.

A **forgótőke forgási sebessége** összefoglalóan azt mutatja meg, hogy a társaság forgótőkéje hányszor fordul meg a vizsgált időszakban, azaz milyen hatékonysággal hasznosítja a menedzsment.

$$\text{Számítása: } \frac{\text{Nettó árbevétel}}{\text{Nettó forgótőke átlagos állománya}}$$

A mutató értelmezésénél észre kell venni a forgótőke forgási sebessége és a társaság általános likviditási helyzete közötti összefüggést.

A forgótőke magas forgási sebessége jelentheti a forgóeszközökkel történő hatékony gazdálkodást, de túlzottan magas értéknél a vállalat már valószínűleg likviditási problémákkal küszködik, piaci alkalmazkodóképessége romlik.

A túlzottan alacsony forgási sebesség sem jó, hiszen ekkor a vállalat nagyon rossz hatékonysággal hasznosítja forgótőkéjét, amit valószínűleg a gyengébb jövedelmezőség is megmutat.

Az elemzett vállalkozásra számítva:

$$\text{2002-es év: } \frac{33479946}{6668415} = 5,02$$

$$\text{2003-as év: } \frac{47914604}{\frac{6668415 + 4921488}{2}} = 8,27$$

$$2004\text{-es év: } \frac{52264889}{\frac{4921488 + 3624522}{2}} = 12,23$$

Ha a menedzsment működésének hatékonyságát szeretnénk vizsgálni, érdemes e mutató értékét több egymást követő, korábbi évek hasonló értékeivel összevetni, hiszen a forgótőke-gazdálkodás egyik olyan irányítási terület, ahol a menedzsmentnek nagy mozgástere van.

A vállalkozás nettó forgótőkéje fokozatosan csökken a forgóeszközök csökkenésével és a rövid lejáratú kötelezettségek növekedésével.

A nettó forgótőke átlagos állományának csökkenésével a forgási sebesség mutatója nő, az elemzett időszakban 12,23-as maximális értéket elérve.

A pénzügyi helyzet vizsgálatának egy másik fontos módszere a *cash flow-kimutatás*.

A Nemzetközi Számviteli Standardok (IAS) egyike (7. sz. Standard) 1979. január 1-jei hatállyal rögzíti, hogy: „A pénzügyi helyzet változásáról szóló jelentést a pénzügyi jelentés integrans részének kell tekinteni. A pénzügyi helyzet változásáról szóló jelentést minden olyan időszakra el kell készíteni, amelyre jövedelemkimutatást is készítenek.”

Az elemzett vállalkozásra vonatkozó cash flow-kimutatás

Cash flow-kimutatás

2004. december. 31

ezer lej

Adózott eredmény (nyereség/-veszteség)	1 105 380
Elszámolt amortizáció és céltartalékok	4 772 121
Készletek változása	-147 295
Vevőkövetelés változása	-2 403 304
Szállítói kötelezettség és vevők mint hitelezők változása	353 577
Szokásos tevékenységből származó pénzeszközváltozás (A)	8 781 677
Befektetett eszközök változása	10938449
Befektetési tevékenység cash flow-ja (B)	-10 938 449
Kölcsönök és hasonló tartozások változása	-246 568
Egyéb tartozások változása	-400 780
Részvénytőke változása	0
Pénzügyi műveletekből származó pénzeszközváltozás (C)	-647 348
Egyéb aktívák változása	74 354
Egyéb passzívák változása	6 930 165
Egyéb tevékenységből származó pénzeszközváltozás (D)	6 855 811
Pénzeszközök változása (A+B+C+D)=D₂-D₁	4 051 691
Rendelkezésre álló pénzeszközállomány év elején (D ₁)	1 597 959
Rendelkezésre álló pénzeszközállomány év végén (D ₂)	5 649 650

A pénzbevételeket és pénzkiáramlásokat követve, a vállalkozás az adott évben 5 649 650 000 lejt volt képes kitermelni. A pénzeszközök állományának változásában az év eleji értékhez képest 405 169 000 lejt növekedés állapítható meg.

A vállalkozás alaptevékenységének végzése során kitermelt és felhasznált pénzeszközök különbsége 8 781 677 000 lejt mutat, amire leginkább számíthat folyamatos működése során.

A befektetett eszközök megszerzésére fordított pénzek és a befektetett eszközök eladásából befolyó pénzek különbözete negatív értéket mutat. A „tisztán” pénzműveletek alakulása is negatívan befolyásolja a vállalkozás pénzeszközeinek állományát.

Az időszak befektetési, illetve pénzügyi tevékenysége, műveletei negatív hatást gyakorolnak a vállalkozás pénzeszközeire, ezáltal pénzügyi helyzetére.

Következtetések

Meglehetősen tőkeerős céggel állunk szemben, tőkestruktúráját tekintve, általánosan magas sajáttőke-aránnyal rendelkezik, annak ellenére, hogy forrásállományában fokozatosan nagyobb szerepet kap az idegentőke-rész.

A tőkestruktúrában bekövetkezett változás ellenére – főleg a 2004-es évre vonatkozóan, amikor az idegen tőkeállomány jelentősen megnő, nagyobb arányt képvisel az előző évekhez képest – a társaságot általánosan alacsony eladósodottsági fokkal lehet jellemezni.

Az eladósodottság növekvő tendenciája, valamint feltételezett jövőbeni növekedése sem befolyásolja a társaság imázsát az eladósodás szempontjából, ugyanis hitelfelvételi lehetőségeit nem merítette ki, nem aknáztta ki teljesen, amelyet a jövőben még kihasználhat.

Kellőnél nagyobb likviditással jellemezhető a 2002-es évben, míg a következő évben ezzel ellenkező állapot lép fel: 2003-ban az azonnali fizetőkészségben nehézségek voltak, amikor a rendelkezésre álló pénzeszközei, valamint az azonnal pénzzé tehető értékpapírjai nem nyújtottak fedezetet rövid lejáratú kötelezettségire.

2004-ben a befektetett eszközeinek saját erőből történő finanszírozását nem tudja megvalósítani, hosszú lejáratú kölcsöntőke igénybevétele szükséges ehhez a lekötéshez.

A vállalkozás egészének eredményességét tekintve, a kiszámított mutatók azt mutatják, hogy a vizsgált időszak során a társaság nem fejlődött, jövedelmezőségét figyelve, 2002-től kezdődően évről évre rosszabb helyzetre vall.

A tulajdonosok és hitelezők által rendelkezésre bocsátott források, illetve az ezekből megszerzett és működtetett eszközök csökkenő jövedelemgeneráló hatása a fejlődés csökkenő dinamikájára utal.

A társaság által kifejtett tevékenység hatékonyság-vizsgálatnál a munkaerő kihasználtságának fokozatos növekedésére figyelhetünk fel, a készletgazdálkodásban is pozitív irányú válto-

zás következik be. Követeléseinek behajtásában pedig a társaság által folytatott szigorú politikára következtethetünk.

A pénzügyi elemzés tehát azért hasznos, hogy alapja legyen egy olyan vezetői döntéshozatalnak, amely úgy állapítja meg további lépéseit, intézkedéseit, hogy az javítsa a jövedelmezőség csökkenő dinamikáját, hatékonyságát, likviditási problémáit, javítva ezzel a vállalkozásról kialakított képet, a társaság értékpapírjainak piaci megítélését is.

Forrásmunkák

Bíró Tibor – Pucsek József – Sztanó Imre: *A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése*. PERFEKT Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt. Budapest. 2001.

*** *Számvitel-elemzés II. vállalkozási szakon* (1996/021), PERFEKT Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt. Budapest. 1996.

*** *Tőzsdei szakvizsga felkészítő*. Közép-Európai Brókerképző Alapítvány. Budapest. 1999.

*** *Számvitel és Elemzés II*. Magyar Könyvvizsgálói Kamara, Budapest. 2003.

Brealey/Myers: *Modern vállalati pénzügyek*. Panem – McGraw – Hill. Budapest

Birher Ilona – Pucsek József – Sándor Lászlóné – Sztanó Imre: *Vállalkozások tevékenységének gazdasági elemzése* (2001/696). PERFEKT Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt., Budapest, 1996.

A fémhulladékok gyűjtése és újrahasznosítási lehetőségei Székelyföldön

DOMOKOS ERNŐ – KRÁJNIK IZABELLA – FOSZTÓ MÓNICA

Az elmúlt száz évben a műszaki haladás képessé tette az embereket arra, hogy a természeti környezetet mélyrehatóan megváltoztassák. Ezek a beavatkozások jelentős mértékben javították az életfeltételeket. Sajnos a kedvezőtlen hatásokat hosszú időn keresztül nem vették figyelembe, de legalábbis nem ismerték fel teljes egészükben azokat. Ennek következménye a mai környezeti válság, melyet leginkább a következő területeken figyelhetünk meg:

1. A városiasodás egyre nagyobb életteret követel, ami végül is életellenessé válik: a szennyezett levegő, a zaj, az idegrendszeret érő túlzott ingerek (gyorsaság, szűköség), a mozgáslehetőségek szűkülése stb. Ezek következményei a civilizációs betegségek. Megvan az a veszély is, hogy a városi peremkerületekben a fejlődés rendezetlen lesz (pl. az ipartelepek és lakótelepek összekeveredése).
2. Az ipari robbanás állandóan növekvő nyersanyagszükséglethez és túlságosan nagy energia-felhasználáshoz vezet. Ezzel távlatilag növekszik a tartalékok kimerülésének veszélye.
3. A modern fogyasztói társadalomban növekszik a rövid életű javak fogyasztása, ezért túlságosan felhalmozódik a hulladék.
4. Egyes termelési eljárások környezetkárosító hatásúak (szennyezett víz, gázokat bocsátanak ki).
5. A fogyasztók közömbössége is hozzájárul a környezet rombolásához (rosszul szabályozott „olajfűtés”, a benzinmeghajtású járművek esztelen használata, az „eldobó” mentalitás).

Az ökológiai-ökonómiai körforgásból a környezetvédelem négy célja vezethető le:

- a természeti tartalékok felhasználásának korlátozása;
- a nem kívánt hulladékanyagok természetbe jutásának korlátozása;
- az ökológiai rendszer regeneráló képességének növelése;
- az újrahasznosítás (recycling) támogatása (recyclingnek, újrahasznosításnak nevezük a nem kívánt maradék anyag visszaforgatását a természeti tartalékba).

Az újrahasznosítható anyagok menedzsmentje sajátos és összetett probléma, ugyanis ezek az anyagok nemcsak potenciális szennyező források, hanem „másodlagos” természeti erőforrások is. Ezért a hatóságok intézkedései felölelik mind a környezetpolitika, mind az ipari és kereskedelmi politika összehangolását.

Az újrahasznosítható anyagok eltávolításának legfontosabb útjai az újrahasznosítás, az elégetés, a háztartási hulladékok speciális hulladéklerakó helyeken történő tárolása.

Az EU-ban képződő újrahasznosítható anyagok mennyiségének megállapítása bonyolult feladat, ami elsősorban egy egységes besorolási jegyzék hiányának tudható be a tagországokon belül. Az EU Környezeti Bizottsága kb. évi 2,2 milliárd tonna hulladék képzését regisztrálta.

Ennek a mennyiségnek a rendeltetését tanulmányozva megállapítható, hogy a háztartási hulladék 60%-át a speciális hulladéklerakókban ártalmatlanítják, 33%-át elégetik, a fennmaradó 7%-ot komposztálják. Az ipari hulladékoknak 60%-át és a mezőgazdasági hulladékoknak 95%-át újra felhasználják.

A hulladékgazdálkodás területén, amely magába foglalja a raktározási, kezelési, újrahasznosítási és értékesítési tevékenységet, kb. kétmillió alkalmazott dolgozik az EU-ban és kb. 200 milliárd eurót forgat meg. Ezek az adatok bizonyítják a hulladékkezelés gazdasági jelentőségét. Az Egyesült Államokban ez a szektor a következő tíz év távlatában a negyedik helyet foglalja el.

A hulladék keletkezésének megelőzése és csökkentése a következő utakon érhető el:

- a tiszta technológiák kifejlesztésével;
- a termékek formatervezésének javításával;
- az anyagok helyettesítésével;
- az újrafelhasználható anyagokban meglévő veszélyes komponensek eltávolítására szolgáló technika kifejlesztésével;
- a fogyasztási szokások módosításával (az életstílus módosításával).

Az újrahasznosítás gazdasági szempontból vonzó alternatíva, ha elégséges mennyiség képződik bizonyos hulladékokból. Pl. az ócskavas és más fémek újrahasznosítását már rég gyakorolják egy stabil piacon, a hasznosítási ráta csekély módosításaival. Az EU országai-ban a kohászati termékekkel való kereskedelem 50%-a újrahasznosított anyagokból áll. Ebben az esetben az újrahasznosítási tevékenységet a piac erői határozzák meg, de vannak helyzetek, amikor ezt a tevékenységet törvényi eszközök ösztönzik, mint pl. a színesfémeknél.

Az utolsó években Románia erőfeszítéseket tett, hogy új, korszerű jogi és intézményes keretet alakítson ki a környezetvédelem és a hulladékgazdálkodás terén.

A pozitív változásokat jelzi, hogy az ország már 1991-ben csatlakozott az ún. Bázeli Egyezményhez, amely szabályozza a veszélyes hulladékok szállítását a határokon át.

Romániában 1995-ben jelent meg a Környezetvédelmi Törvény (1995/137. sz.), amelynek célja ennek a közérdekű területnek a szabályozása az Európai Közösség mintájára, a társadalom fenntartó, tartós fejlődésének stratégiai elvei és elemei alapján.

Ezek a fontos elvek a következők: a döntéshozatali óvatosság; az ökológiai kockázatok megelőzése; az élővilág változatosságának megőrzése; „a szennyezőnek fizetnie kell”; a tartós használhatóság; a környezet minőségének fenntartása, javítása; a leromlott övezetek helyreállítása; a környezet minőségét biztosító nemzetközi együttműködés fejlesztése.

A törvény kimondja, hogy a környezetvédelem, a központi és helyi közigazgatási hatóságok, valamint az összes természetes és jogi személy kötelező feladata.

Jelenleg Romániában a hulladékok begyűjtését, kezelését és értékesítését több mint 2000 szakosított cég (főleg magán) végzi. Kiemelt szerepet játszanak az ún. REMAT-hálózat cégei, amelyek a piac kb. 60–65%-át képviselik, több mint 4000 alkalmazottat foglalkoztatnak, és gyakorlatilag átfogják az ország összes városi jellegű településeit, valamint számos községet, falut is. A REMAT-cégek országos jellegű munkáltatói szövetségbe tömörülnek, amely érdekvédelmi szerepet is betölt.

Az utóbbi években a hulladékanyagok begyűjtése és újrahasznosítása Romániában jelentős mennyiségi és minőségi változáson ment át. Bár 1989-hez viszonyítva az ipari termelés csökkent, egyes hulladékfajtáknál a begyűjtés és újrahasznosítás növekedett, például az ócskavas esetében. Figyelemre méltó, hogy a fémhulladékok az újrahasznosítás több mint 70%-át teszik ki. Ezt a specifikus helyzetet többek között az magyarázza, hogy 1 tonna ócskavas ára jelenleg kb. 60 dollár, míg 1 tonna öntöttvas előállításához 2 tonna vasérc és 1 tonna kokszt szükséges, amelynek költségei 120 dollárnyi összeget tesznek ki.

Az ócskavas felhasználása az acélgártásban jelentős megtakarításokat tesz lehetővé: 40%-ot a vízfogyasztásnál, 50–70%-ot az energiafogyasztásnál. Ugyanakkor lényegesen csökkenti a lég- és vízszennyezést (85, illetve 75 százalékkal).

Székelyföldön 2001-ben a fémhulladékok begyűjtésének helyzete a következő volt:

tonna		
Megye	Fém összesen, amelyből:	REMAT
Székelyföld összesen, amelyből:	64 000	54 150
Brassó	12 500	11 000
Kovászna	8200	6900
Hargita	12 200	10 450
Maros	31 100	25 800

Ami a távlatokat illeti, 2020 körül a fémhulladékok visszagyűjtési szintje, valamint az anyagában való hasznosítás el kell érje a 90%-ot.

Mi a tennivaló?

Figyelembe véve Románia elkötelezettségét az EU-csatlakozás iránt, az uniós követelmények tükrében megfogalmazhatók azok a legfontosabb irányok és konkrét tennivalók, amelyek Kovászna-Hargita kistérségben, Székelyföldön, de országos érvényességgel is a közelebbi és távolabbi jövő feladatai.

A megoldást csak az jelentheti, ha a reális helyzetfelmérés és az EU-csatlakozás követelményrendszere tükrében határozott stratégiát készítünk, megszabjuk a prioritásokat az adott időtávokban, kidolgozzuk a megvalósítás feltételrendszerét, a törvényi előírások végrehajtását alacsonyabb szintű jogszabályokkal biztosítjuk, konkrét cselekvési programokat dolgozunk ki és azok teljesítését szigorúan követjük és biztosítjuk.

Az ipari hulladékok keletkezésének csökkenéséért, veszélyességének minimalizálásáért fokozni kell az ipari termelésben érintettek felelősségét. A rendszer következő láncszemét a szakosított hulladékgazdálkodók képezik, akiknek szerepét jelentős mértékben fokozni kell. A hasznosítás technológiai háttérét az iparral közösen kell biztosítani. Az ártalmatlanításban a hulladékgazdálkodóké a döntő szerep. A települési szilárd hulladékok begyűjtésében és hasznosításában az önkormányzatoké a lényeges szerep, de biztosítani kell a lakosság széleskörű együttműködését a közösségi érdekek érvényesítése céljából. Fontos szerep hárul a lakosság környezettudatosságának alakításában a tömegkommunikációs tényezőkre is.

A szelektív hulladékgyűjtés széleskörű kiterjesztése az önkormányzatok feladata, de csak a feldolgozóipari háttér fogadóképességének fejlődésével együtt kezelhető. A szelektivitás minimális követelménye a lebomló hulladékok különválasztása az egyéb hulladékoktól, hogy az utóbbiak válogatóműre kerülhessenek. Az edényzet-minimalizálás fontos feladat, mivel a keletkezési helyeken (háztartások) nincs lehetőség ezek számának a korlátlan növelésére.

Külön kell vizsgálni a hulladékudvarok hatékonyságát a felhasználók oldaláról. A szelektíven gyűjtött hulladékok feldolgozásához válogatóműveket kell létesíteni, ezeket, logisztikai tervezés alapján, hálózatba kell szervezni.

A jelenlegi színvonal mellett a lerakásos ártalmatlanítást lehet általános megoldásként kezelni. Az első szakaszban fel kell tárnai a létező hulladéklerakók helyzetét, kapacitását, kiépítettségét, környezetterhelését. Az alkalmatlan lerakókat sürgősen be kell zárni és meg kell kezdeni a rekultivációt. Távolatilag ki kell alakítani egy többlépcsős regionális hulladéklerakó rendszert, ahol a kiszolgálási hatókörzet az európai tapasztalatok alapján 30–50 km sugarú kell legyen. A potenciális területek kijelölésével el kell kerülni a spontán fejlődést. Csak olyan lerakó telepet szabad építeni, amelynek kapacitása folyamatosan bővíthető, és az adott helyen a hulladékkezelés legalább 20–30 évig biztosított legyen. Az optimális kapacitások kiépítése előtt alapos előkészítő tanulmányok szükségesek a komplex hatásmechanizmusok modellezésére.

Technológiai szempontból ajánlatos korszerű gép- és edényzetparkot létrehozni, a hulladéklerakókat szigetelni, az üzemeltetést összekötni a biogázhasznosítással, a kompaktos réteges műveléssel, a folyamatos rekultivációval.

Elsőrendű feladatként említjük meg a minőségbiztosítási és környezetirányítási rendszerek bevezetését (ISO 9002, ISO 14001 stb.), valamint a hulladékgazdálkodás információs rendszerének bevezetését.

A keletkező hulladékok fajtánkénti mennyiségi prognózisa jó megközelítéssel elvégezhető (extrapoláció), ami lehetővé teszi a kezeléshez szükséges eszközrendszerek (kapacitások) kialakítását és fejlesztését (rövid-, közép- és hosszú távon), folyamatilag megközelítésben: gyűjtési, szállítási, válogatási, komposztálási, hasznosítási, lerakási, ártalmatlanítási eszközök. Területi szempontból (megyékre) a kapacitások tervezése számos kritérium figyelembevételével történhet: az iparosítás szintje, a lakosság száma, a települések nagysága stb.

Ugyanakkor fontosnak tartjuk a hulladékokkal kapcsolatos jogi problémák részletes tisztázását helyi, regionális és országos szinteken.

Külön kérdéskörként kell kezelni a szabályozó gazdasági mechanizmusokat. A környezetvédelemmel kapcsolatos társadalmi érdekek érvényesítésének támogatása, a fogyasztói érdekképviselő érvényesítése történhet jogi, adminisztratív korlátozásokkal, tilalmakkal is, de rendkívül fontos az anyagi ösztönző. Ez helyenként lehet fékező hatással a hulladékgazdálkodásra, ezért alkalmazása megkülönböztetett figyelmet, nagy szakértelmet igényel.

Nem hanyagolható el a civil szervezetek szerepe sem a lakosság környezetkímélő magatartásának kialakításában, fejlesztésében. A különböző oktatóprogramok (előadások, filmek, kiadványok stb.), a folyamatos megújuló kihívások kontextusában, az ún. „zöldek” mozgalma részeit képezik a környezeti nevelésnek

A probléma bonyolultsága, magas nehézségi foka össztársadalmi erőfeszítéseket igényel, összefogást, a helyi, kistérségi, regionális intézkedések egybehangolását a kormányzintű intézkedésekkel, a megfelelő, korszerű törvényi keret megteremtésével. Mindezt egyeztetni kell az európai integrációs folyamatokkal, az európai követelményrendszerrel, a nemzetközi együttműködés szabályaival.

Válogatott irodalom:

Domokos Ernő: *A hulladékok újrahasznosításának lehetőségei Székelyföldön*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, 2002.

Domokos, E. – Dorobanțu, M.: *Reciclarea deșeurilor = resursă materială importantă și cale fezabilă de protecție a mediului înconjurător*. Presa Universitară Clujeană, 2001.

Magyar nyelvű felsőfokú közgazdasági képzés Sepsiszentgyörgyön

DOMOKOS ERNŐ – KRÁJNIK IZABELLA

A Sepsiszentgyörgyi Főiskola 1997 október 1-jétől kezdte meg tevékenységét, mint a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem kihelyezett tagozata, 60 hallgatóval, akikből 36 magyar. A főiskola az első állami felsőfokú oktatási intézmény Háromszéken, az első menedzserképző állami főiskola Romániában. Az oktatás magyar, román és angol nyelven folyik. 2003-ban a menedzserképző szak Vállalatgazdaság néven végleges akkreditációt nyert.

A szak küldetése: gazdasági vezetők képzése elsősorban a Székelyföld, de más régiók számára is. 2005-től a szak a Business Karról átkerült a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság és Gazdálkodástudományi Karához. A Bologna-folyamat keretében beindult egy új szak is: a Kereskedelem, Turizmus és Szolgáltatások Gazdaságtana. 2006-tól várhatóan megkezdí működését egy Agrár-Élelmiszeripari Gazdaságtan szak is.

A sepsiszentgyörgyi szakok saját, 6000 kötetes szakkönyvtárral rendelkeznek. Folyamatban van egy korszerű kampusz kivitelezése, amely megfelel a XXI. század igényeinek is.

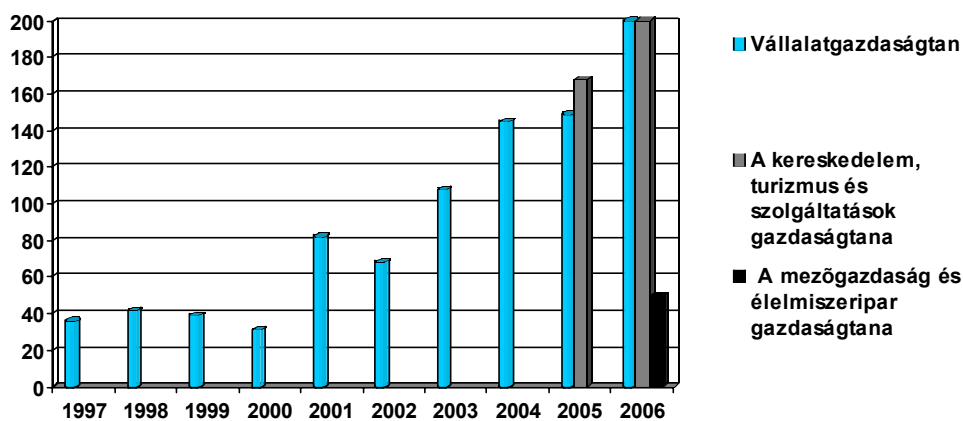
A sepsiszentgyörgyi tagozat tevékenységével kiemelt szerep hárul a tudományos kutatásra, ezért már körvonalazódik egy ilyen arcélú egység létrehozása.

Az oktatás dimenzióinak dinamikus fejlődését jelzi az a tény is, hogy ma Sepsiszentgyörgyön 13 főállású és 28 társult oktató fejt ki tevékenységét.

Megjegyzendő, hogy a felsőfokú közgazdasági képzés beindítását egy komoly felmérés alapozta meg, amely a régió fejlődésének 10–15 éves távlatában egy kb. 2000-es nagyságrendű szükségletet állapított meg, amit az utólagos fejlemények igazoltak.

A diákbeiskolázási létszám dinamikusan fejlődött, amint az a következő táblázatból és grafikonból kiderül:

Szak	Diáklétszám									
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vállalatgazdaságtan	36	42	39	31	82	68	108	145	149	200
A kereskedelem, turizmus és szolgáltatások gazdaságtana	–	–	–	–	–	–	–	–	168	200
A mezőgazdaság és élelmiszeripar gazdaságtana	–	–	–	–	–	–	–	–	–	50
Össz.									316	450

A hároméves időtartamú egyetemi alapképzés („bachelor”) a következő közös tantárgyakat foglalja magába:

I. év – I. félév

Mikroökonómia, Európai gazdaságtan, Gazdasági matematika, Cégmenedzsment, Az áru-tan alapjai, Üzleti angol (német) nyelv, Testnevelés;

I. év – II. félév

Makroökonómia, Pénzügyi matematika, A számvitel alapjai, Gazdasági informatika, Üzleti jog, Üzleti angol (német) nyelv, Testnevelés, Üzleti etika;

II. év – III. félév

Pénzügyi számvitel, A vállalat pénzügyei, A marketing alapjai, Adatbázis és programok, Leíró statisztika, Üzleti angol (német) nyelv, Testnevelés, Minőségmenedzsment.

Az utolsó három félévben a szakoktól (Vállalatgazdaságtan, A kereskedelem, turizmus és szolgáltatások gazdaságtana, A mezőgazdaság és élelmiszeripar gazdaságtana) függő tantárgyak szerepelnek.

Jelenleg a magyar diáklétszám a következő:

Szak	Diáklétszám			
	I. év		II. év	III. év
	Nappali	Távoktatás		
Vállalat-gazdaságtan	84	65	117	87
A kereskedelem, tu-rizmus és szolgálta-tások gazdaságtana	102	66		
Össz. 521				

A Sepsiszentgyörgyi Tagozat 12 főállású oktatót foglalkoztat: Dr. Fazakas József tanszékvezető egyetemi tanár, Dr. Domokos Ernő egyetemi tanár, Dr. Élthes Zoltán egyetemi adjunktus, Dr. Fazakas Enikő egyetemi adjunktus, Dr. Kristály Alexandru egyetemi adjunktus, Dr. Márton Albert egyetemi adjunktus, Dr. Nagy Attila egyetemi adjunktus, Dr. Bogdán Laura egyetemi tanársegéd, Dr. Fosztó Mónika egyetemi tanársegéd, Dr. Krájnik Izabella egyetemi tanársegéd, Dr. Olteanu Laura egyetemi tanársegéd, Dr. Biró Enikő egyetemi gyakornok.

Az évek során a képzés szintjét olyan neves külföldi vendégtanárok emelték, mint: **Dr. Török Ádám** egyetemi tanár, akadémikus (Veszprémi Egyetem), **Dr. Bélyácz Iván** egyetemi tanár, akadémikus (Pécsi Tudományegyetem), **Dr. Gaál Zoltán** egyetemi tanár (Veszprémi Egyetem), **Dr. Rédey Ákos** egyetemi tanár (Veszprémi Egyetem), **Dr. Fekete E. Antal** emeritus professzor (Kanada).

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján úgy értékeljük, hogy a sepsiszentgyörgyi magyar nyelvű felsőfokú közgazdasági képzés jelentős mértékben hozzájárult a régió gazdasági szakember-szükségletének biztosításához.

A jövő a minőség emelését célozza, a fokozott tehetséggondozást, a hálózati munka kiterjesztését, a tudományos kutatás hatékony jelenlétét.

2006. október 1-jétől 450 új jövendő magyar közgazdász foglalhatja el helyét az I. évben.

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XXXV. rész

PÁSZTOR CSABA

A *Hivatalos Közlöny* I. részének 2006/136–2006/195. számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. állóeszközök amortizációja, felértékelése;
3. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
4. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;
5. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzkiegyenlítések, tőzsdepiaci normák;
6. pénzügyi auditálás, könyvvizsgálás;
7. nyugdíjak, ösztöndíjak;
8. könyvviteli normák, hitelszövetkezetek működése;

9. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasszagép használata;

10. külföldi utazás, helységnevek, fogyasztóvédelem, a kereskedelmi társaságok bejegyzése.

1.1 A 2006/230-as sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2006/172-es sz. H. K.) megváltoztatja a 2004/281-es sz. rendeletet és ennek utólagos változtatásait, valamint tartalmazza a 100-as sz. típusnyomtatvány új modelljét. A típusnyomtatvány 2006. 01. 01-től használatos új pozíciókat tartalmaz:

- a gyerekevelési szabadságon lévő alkalmazottak egészségügyi hozzájárulása – 61-es sz.;
- a 0,75%-os egészségügyi hozzájárulás a betegszabadsági illetékek kifizetésére – 62-es sz.;

3.1. A 2006/147-es sz. egészségügyi-miniszteri rendelet (2006/147-es sz. H. K.) jóváhagyja a 2005/158-as sz. sürgősségi rendelet (2005/1074-es sz. H. K.) alkalmazására vonatkozó módszertani normáit, tartalmazván az alkalmazottak betegállományban levő időszakra járó jutalékokat. Tartalmazza az összes típusnyomtatványt, amelyeket a betegállományban lévőknek és a munkáltatoknak használni kell.

3.2. A 2006/94-es sz., a munkaügyi, szociális-szolidaritási és a családügyi miniszter rendelete (2006/169-es sz. H. K.) tartalmazza a munkavédelem céljából kötelező munkaruhák használatát munkaterületek szerinti felsorolásban.

3.3. A 2006/95-ös sz., a munkaügyi, szociális-szolidaritási és családügyi miniszterek rendelete (2006/170-es sz. H. K.) új típusnyomtatványokat tartalmaz, amelyek alapján havonta kell a nyugdíj-igazgatóságokhoz az alkalmazottak adatait, béreit és biztosítási összegeit leadni. Ezek 2006 januárjától használatosak (a 2001/340-es sz. rendelet változása és bővítése következtében, amely tartalmazza a módszertani normákat és a 2000/19-es sz. nyugdíjtörvényt).

3.4. A 2006/100-as sz. munkaügyi, szociális-szolidaritási és családügyi miniszteri rendelet (2006/184-es sz. H.K.) tartalmazza a típusnyomtatványt, amelyet 2006. 01. 01-től kell leadni a munkakönyvek és bérlisták nyilvántartásáért. Ezért a beralapra számított 0,75%-ot vagy 0,25%-ot kell fizetni.

3.5. A 2006/99-es sz., a munkaügyi, szociális-szolidaritási és családügyi miniszteri rendelet (2006/190-es sz. H. K.) tartalmazza a leltári nyilatkozat típusnyomtatvány-modelljét, amelyet a területi munkaügyi igazgatóságokhoz kell leadniuk azoknak a munkáltatóknak, akiknek tartozásaik vannak a 0,75%-ot vagy 0,25%-ot illetően. A leadási határidő 60 nap a rendelet alkalmazási dátumától számítva.

4.1. A 2006/200-as sz. kormányhatározat (2006/137-es sz. H. K.) tartalmazza egyes árucsoportok importjának az ideiglenes vámmentesítését és vámkedvezményeit a 2006-os évre.

4.2. A 2006/191-es sz. kormányhatározat (2006/167-es sz. H. K.) jóváhagyja a 2005/299-es sz. törvény alkalmazására való módszertani normákat a mezőgazdasági termékek importálására és exportálására vonatkozóan.

5.1. A 2006/43-as sz. mezőgazdasági, erdő- és falufejlesztési miniszteri rendelet (2006/142-es sz. H. K.) megváltoztatja a 2005/79-es sz. rendeletét, amely alapján az állattenyésztők 2005-ben segélyekben részesülnek.

5.2. A 2006/49-es sz., a kis- és középvállalatok és szövetkezetek országos ügynökségének a rendelete (2006/173-as sz. H. K.) tartalmazza a nők országos továbbképzésének előírásait a vállalkozások területén a 2005–2008-as időszakban.

5.3. A 2006/100-as sz. mezőgazdasági, erdő- és falufejlesztési miniszteri rendelet (2006/185-ös sz. H. K.) tartalmazza a mezőgazdasági beruházásokra szánt SAPARD-financezírozások maximum értékét euróban, a 2005/231-es sz. törvény alapján.

7.1. A 2006/98-as sz., a munkaügyi, szociális-szolidaritási és családjogi miniszter rendelete (2006/190-es sz. H. K.) tartalmazza a munkakönyvek leadásának módszertani normáit, amelyet a nyugdíj számítása céljából a területi munkaügyi igazgatóság és a nyugdíj-igazgatóság között kell alkalmazni.

8.1. A 2006/293-as sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2006/194-es sz. H. K.) jóváhagyja 2006. 01. 01-től a költségek és az ÁFA könyvelésében csak a fiskális pénztári számla használatát (adóügyi számla nélkül) a következő esetekben:

- üzemanyag vásárlása esetén;
- taxi használatára;
- bankkártya-fizetéssel igazolt vásárlás esetében;
- vásárlások és szolgáltatások esetén, amelyek összértéke maximum 100 RON.

A számlának minden esetben tartalmaznia kell a vevő nevét, a jármű forgalmi számát vagy adószámát és az eladó bélyegzőjét. A fenti rendelet megváltoztatja az 2005/1714-es sz. rendeletet, tartalmazván az 1997/831-es sz. kormányhatározat alkalmazására vonatkozó szabályozást.

RMKT HÍREK

1. A Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciójának (RIF) országos szervezete a kolozsvári szervezettel közösen 2006. április 7–8. között Kolozsváron szervezi meg a VIII. Ifjú Közgazdász Találkozót, melynek témája: **Gazdaság. Informatika. Média**. Színhely: Bethlen Kata Diakóniai Központ. A minden évben megrendezésre kerülő rendezvényünk egy aktuális, dinamikus témakört boncolgat. A rendezvény során olyan előadók vezetnek be a blogolás, az informatika és a makrogazdaság új technikáinak világába, mint Nagy Zsolt, Románia távközlési és információs technológiai minisztere, Kelemen Attila, a Transindex főszerkesztője, Gáspárik Attila, az Országos Audiovizuális Bizottság alelnöke, Varujan Pambuccian, az IT és Kommunikáció Bizottság elnöke, Szalai Zsolt, a MOL Románia gazdasági igazgatója, Dr. Ónody Sándor, a Praktiker Magyarország és Ausztria gazdasági igazgatója, Sándor Béla, az Eurovistas igazgatója, Szekeres Tibor, az ELLA vezérigazgatója, Doru Pop, a Ziarul Financiar újság erdélyi igazgatója és Dr. Radu Mleşnița, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Európai Tanulmányok Karának professzora.

VIII. IFJÚ KÖZGAZDÁSZ TALÁLKOZÓ
GAZDASÁG INFORMATIKA MÉDIA
 - gazdasági konferencia -

Április 7-8., Kolozsvár, Bethlen Kata Diakóniai Központ

Jelentkezési határidő 2006. március 30.
 Bővebb információk: www.rmkt.ro, 0264 431 488

Főtámogató: Média partnerek:

Konferenciánk az erdélyi magyar ifjú közgazdászok közösségének építésében és kapcsolatainak kialakításában játszik nagy szerepet. Ez ugyanakkor szervezetünk célkitűzése is. Rendezvényünkön helyi szervezeteink mellett, melyek Erdély majd minden nagyvárosá-

ban képviselnek minket, részt vesznek a magyarországi testvérszervezet (Magyar Közgazdasági Társaság Ifjúsági Bizottsága) és a Szlovákiai Magyar Közgazdász Társaság tagjai is. Így mintegy 200–250 fő részvételére számítunk. Tartalmas programmal igyekszünk a résztvevők igényét kielégíteni, de fő célként egymás jobb megismerését tűztük ki.

A rendezvénynek saját honlapja is van: www.rifkonferencia.info .

Jelentkezési határidő 2006. március 30. A jelentkezési űrlap letölthető a www.rmkt.ro honlapról, vagy igényelhető az rmkt@from.ro e-mail címről, illetve személyesen az RMKT székházban (Kolozsvár, Aurel Suciú – Kövespad u. 12.). Bővebb információért hívja a 0264-431488-as telefonszámot.

Médiapartnereink: Krónika, Szabadság, Transindex, Kolozsvári Rádió, Soundplus Rádió

A rendezvény főtámogatója: MOL Románia. Támogatóink: Intelmarketing, Tipoholding.

2. 2%-os hozzájárulás az RMKT tevékenységéhez

A 2003/571-es sz. módosított adóügyi törvény (2004/138-as sz. H. K.) 84-es cikkelyének 2. bekezdése újabb forráslehetőséget biztosít a civil szervezetek számára, mely a tagság, illetve a szimpatizánsok hozzájárulásán alapul. E törvényt kihasználva, bármely közgazdász és RMKT-tag hozzájárulhat tevékenységünk segítéséhez, ugyanis a törvény alapján minden személy saját maga rendelkezhet az évi jövedelemadójának 2%-áról, melyet nonprofit szervezetek támogatására fordíthat. Az RMKT a törvény lehetőségeinek népszerűsítését két irányban vállalja fel: 1. népszerűsíteni a törvény nyújtotta lehetőséget bármely civil szervezet és magyar nemzetiségű román állampolgár körében, annak érdekében, hogy a romániai magyar civil szféra minél jobban ki tudja használni ezt a lehetőséget; 2. népszerűsíteni az RMKT-tagság körében a társaságunk támogatása érdekében. Alkalmazott módszerek: helyi szervezeteken keresztül megkeresni személyesen a tagságot, segítséget nyújtani az adóbevallásnál, rövid reklámok sugárzása helyi TV-ben és rádióban stb.

A jövedelemadó-bevallási nyomtatvány beszerezhető az Adóhivatalban vagy letölthető Internetről a www.rmkt.ro honlapról. Az adóbevallás határideje: 2005. május 15.

Társaságunk adatai:

Megnevezés: Asociația Economiştilor Maghiari din România

Cím: 400440 Cluj Napoca, str. Aurel Suciú nr.12, jud. Cluj

Adószám: 6316895

Bankszámlaszám: RO79RNCB2200000088780001

Bank: BCR Cluj

Támogatását, mellyel Ön is hozzájárul a közgazdászok közös céljainak eléréséhez, előre is köszönjük!

3. Megjelent a *Román–magyar gazdasági szakszótár*

A Román–magyar gazdasági szakszótár elengedhetetlen fontossággal bír minden gazdasági szakember és gazdasági kérdésekkel foglalkozó fiatal közgazdász mindennapi üzleti világában. A felmerülő nyelvi akadályok leküzdése érdekében **rendelje meg szótárunkat!**

ROMÁN-MAGYAR GAZDASÁGI SZAKSZÓTÁR

DICTIONAR ECONOMIC ROMÁN-MAGHIAR

Ütközött-e már Ön is nyelvi nehézségekbe üzleti kapcsolatait során?

Rendelje meg a Romániai Magyar Közgazdász Társaság szakszótárát a következő elérhetőségeken:

400440, Kolozsvár, Aurel Suci u. 12 sz., tel./fax: +40 264 431488
email: rmkt@from.ro, www.rmkt.ro

EGYETEMI HÍREK

1. Dr. Bélyácz Iván, a Pécsi Tudományegyetem professzora, 2006. március 31-én veszi át a *Professor Honoris Causa* kitüntetést a Babeş-Bolyai Tudományegyetem vezetőségétől. Az esemény helyszíne: Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karának épülete (Teodor Mihali út 58–60.), 026-os amfiteátrum, 9.00 óra.
2. 2006. március 31-én 11 órától szintén a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karán (Teodor Mihali út 58-60), a 026-os amfiteátrum-ban rendezik meg Juhász Jácint Attila doktori értekezésének nyilvános vitáját. A doktori értekezés címe: *Tőke költségvetési döntések*.
3. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kara idén először kapott meghívást a VII. Országos Esettanulmány Verseny budapesti, országos szakaszára.

A kart Nagy Gábor, Nagy István, Német Attila és Szabó András Tibor negyedéves magyar tagozatos, pénzügy–bank szakos hallgatókból álló négyes kitűnő eredménnyel képviselte a színvonalas szakmai rendezvényen. A csapat felkészítője Györfy Lehel tanársegéd volt. A csapat a jól megérdemelt harmadik helyet szerezte meg a 12 magyarországi, felvidéki és erdélyi egyetem csapata közül, mellyel méltán elnyerték a zsűri, a szervezők, a versenytársak és a szakmai koordinátorok elismerését. A döntőben is, mely a Corvinus Egyetem csapatának győzelmével zárult, helyt álltak. A zsűri 14 olyan vállalat vezetőjéből, illetve képviselőjéből állt, mint: Shell Hungary zRT, Synergon Informatikai RT, Accenture Kft, Axel Springer cégcsoport, The Boston Consulting Group, Budapest Bank RT, Deloitte Touche Thomatsu, Erste Bank Hungary, Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, IFUA Horvath&Partners KFT, Invitel Távközlési Szolgáltató RT, Magyar Telecom, Oracle Hungary KFT, Carnation KFT, SAS Institute Kft. A döntőbe került három csapatnak 20 perc állt rendelkezésére munkájuk bemutatására, majd a zsűri fogta ugyancsak 20 percre „keresztűzbe” kérdéseivel a csapatokat, elolvasták a vezetői összefoglalókat, és ezek után hozták meg döntéseiket.

Mint már említettük, Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kara először képviselteti magát ezen a magas színvonalú nemzetközi rendezvényen. Így a dobogós helyezés, a csapat komoly felkészülése és szaktudása mellett a kar, az egyetem és az itt folyó képzés kitűnő nemzetközi névjegykártyája, hiszen a rendezvény történetében nagyon ritka eseménynek számít az, ha mindjárt első alkalommal sikerül egy egyetem csapatának döntőbe verekednie magát.

4. Márciusban a következő külföldi vendégtanárok tartanak előadásokat a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karán:

- Dr. Tóthné dr. Szita Klára docens, Miskolci Egyetem: *A környezet és a természeti erőforrások gazdaságtana*; 2006. március 3–4. és március 10–11.
- Dr. Görög Mihály professzor, Corvinus Egyetem, Budapest: *Projektmenedzsment*; 2006. március 17–19. és április 28–30.
- Dr. Korompai Attila professzor, Corvinus Egyetem, Budapest és dr. Bora Gyula: *A környezet és a természeti erőforrások gazdaságtana*; 2006. március 24–25.
- Dr. Buday Sántha Attila professzor, Pécsi Tudományegyetem: *A környezet és a természeti erőforrások gazdaságtana*; 2006. március 31. – április 1.
- Dr. Bélyacz Iván professzor, Pécsi Tudományegyetem: *Vállalati pénzügyek*; 2006. március 27. – április 1.
- Dr. Kaposi Zoltán professzor, Pécsi Tudományegyetem: *Gazdaságtörténet*; 2006. április 7–8.
- Dr. Borgulya István docens, Pécsi Tudományegyetem: *Mesterséges intelligencia*; 2006. április 24–27.

Rezumatul revistei

Notă cu ocazia apariției numărului 50 a revistei Forumului Economiștilor

SOMAI, JÓZSEF

În articol se prezintă succint istoria, dezvoltarea și îmbogățirea treptată a conținutului revistei Forumului Economiștilor de la prima apariție și până în prezent. Din articolul de introducere a numărului jubiliar reiese că revista în celor opt ani a trecut prin schimbări esențiale atât cât privește aspectul exterior cât și conținutul ei. Azi, revista stă la dispoziția celor care doresc să publice articole sau studii de specialitate în probleme economice.

Câteva idei despre unele relații posibile între investițiile străine directe (FDI), marketingul locurilor și deciziile de alegere a locațiilor investiționale

NAGY, BENEDEK

În această scurtă prezentare de idei abordăm, într-o primă fază, rolul marketingului locurilor (după denumirea engleză – marketing of places –, de Philip Kotler, dar care are și alte denumiri, ca marketing al orașelor, regional, teritorial etc.) în conducerea administrativă cu ajutorul funcționalității sale. În al doilea rând, încercăm să conturăm locul și relațiile proceselor investiționale (directe) în sistemul marketingului teritorial. După aceste părți introductive parcurgem care sunt și cum se clasifică – în literatura de specialitate – factorii de influență ale procesului de alegere de locații ale investițiilor directe. Conform acestor clasificări, putem să distingem așa-numiți factori tari și factori moi, la nivel macro și la nivel micro, precum și factori care pot fi schimbate prin influența conducerilor administrative și cei care nu pot fi schimbate (de ex.: populație, venituri, locație geografică etc.). Pe lângă acești factori, ce țin în principal de competitivitatea locului (fie el localitate sau regiune, țară), e bine să ținem cont și de mijloacele de promovare, comunicare, ca parte a sistemului marketingului teritorial.

În partea a doua a lucrării ne îndreptăm atenția spre câteva aspecte din practica investițională din România. Cum au evoluat investițiile străine directe în ultimii ani, care sunt motivele și factorii demotivanți ai acestei evoluții contradictorii? Neapărat trebuie să comparate și distribuțiile teritoriale, regionale ale investițiilor cu distribuția PIB-ului ca să avem o imagine mai clară. Pe de altă parte, urmărim îndeaproape cadrul legal, stimulen-

tele juridice ale investițiilor din România, sub incidența legilor și codului fiscal în vigoare.

Concluzia ar fi – foarte sumar – o prezență foarte neputincioasă a mijloacelor economico-juridice, pe care se poate sprijini administrația pentru atragerea investițiilor străine, nemai-vorbind de posibilitățile și mai reduse ale administrațiilor locale, practic sunt inexistente acele instrumente care pot fi folosite și dirijate la nivel decizional local.

Singura opțiune a atragerii capitalului și, implicit, a concurenței în acest domeniu între administrațiile locale se află în domeniul promovării, deci al comunicațiilor despre produs și nu a modificării produsului în sine.

Eficiență și competitivitate în industria poligrafică din estul Europei la începutul secolului XXI

COLȚEA, TIBOR

Lucrarea oferă o privire de ansamblu asupra industriei poligrafice în general, comparând după aceea industria tipografică din America de Nord cu cea din Europa de Vest, respectiv Europa de Est. De asemenea sunt prezentate principalele caracteristici ale industriei poligrafice din România, problemele cu care se confruntă, precum și modalitățile de creștere a eficienței și a productivității în ramura tipografică.

Analiza economico-financiară a unei companii de construcții pe baza situațiilor financiare

BALÁZS, JÚLIA

Comaniile cu activitatea din domeniul construcției sunt factori definatorii ai mediului urban. Acestea contribuie în cea mai mare măsură la imaginea țării, orașului respectiv, activitatea lor atrage după sine investiții noi.

Subiectul lucrării prezente o constituie analiza economico-financiară a unei companii care își desfășoară activitatea în domeniul sus amintit.

Obiectivul lucrării este ca aceasta să contribuie la realizarea mai ușoară a activității managementului în ceea ce privește activitățile de investiții-finanțare și analiză.

Prima fază a proceselor decizionale în cadrul unei companii este cea de detectare a problemelor, a doua fiind stabilirea cauzelor generatorii ale problemei respective. Lucrarea prezintă

aceste etape în cazul unei companii cu domeniul de activitate de construcții-arhitectură.

Punctele de plecare ale procesului decizional sunt situația patrimonială, financiară și a rentabilității.

Lucrarea prezentă dorește să găsească și să sublinieze punctele slabe, critice ale activității companiei, domeniile care necesită noi acțiuni și cele care pot fi dezvoltate în viitor.

Metodele utilizate ale analizei economice sunt foarte variate, activitățile mele personale la prezenta analiză o constituie elaborarea planului analizei, culegerea informațiilor necesare acestuia, verificarea, prelucrarea și studierea informațiilor, acestea fiind urmate de întocmirea raportului cu concluzii și măsuri – referatul analizei.

Analiza efectuată se bazează pe comparație în timp, efectuată între indicatorii a patru perioade calendaristice, dar în cazul în care informațiile necesare vor deveni disponibile, aceasta se poate elabora și cu o comparație în spațiu, efectuată între rezultatele proprii ale firmei prezentate și cele ale concurenței.

Analiza financiară a activității întreprinzătorilor din domeniul turismului

FAZAKAS, JUDIT

În acest studiu este prezentată analiza financiară a societăților comerciale, care își dezvoltă activitatea în domeniul întreprinderilor ospitaliere. Studiul se concentrează asupra ultimelor trei ani de activitate. Analiza este benefică mai ales pentru că studiul se bazează pe indicatori bilanțieri, conferând o imagine completă referitor la calificarea societății respective, nu numai proprietarilor, ci a diferitelor participanți în economie, cum sunt creditorii, furnizorii, și altele.

Societatea analizată își desfășoară activitatea sa principală în domeniul turismului, sub forma societății pe acțiuni.

Scopul studiului este ca prin analiza situației financiare a societății analizate să fie controlabilă situația financiară a acesteia.

În concluzie, se poate spune ca analiza financiară din acest studiu este importantă ca să fie baza unui sistem de decizie al managementului care va decide planul viitor în acea măsură întrucât acesta să îmbunătățească profitabilitatea societății, rentabilitatea acesteia, problemele de lichiditate, problemele ce apar în societate, astfel îmbunătățind imaginea altora despre societate.

Colectarea și posibilitățile de revalorificare a deșeurilor metalice în Ținutul Secuiesc

DOMOKOS, ERNŐ - KRÁJNIK, IZABELLA - FOSZTÓ MÓNKA

Studiul conține rezultatele unei cercetări întreprinse în Ținutul Secuiesc, în context românesc și european (date din 2001).

Conceptul de gospodărire a deșeurilor înseamnă sistemul activităților desfășurate referitoare la deșeurile, inclusiv prevenirea generării deșeurilor, diminuarea cantității și pericolozității acestora, tratamentul lor, planificarea și controlul lor, exploatarea instalațiilor de tratament, închiderea și îngrijirea lor ulterioară, examinările ce urmează încetării funcționării, precum și consultanța de specialitate și învățământul în legătură cu acestea.

Însemnătatea acestei problematice crește simțitor, iar în perspectiva integrării europene apare ca o problemă centrală. Studiul formulează câteva opinii referitoare la ce este de făcut în acest domeniu.

Învățământ superior economic în limba maghiară la Sf. Gheorghe

DOMOKOS, ERNŐ - KRÁJNIK, IZABELLA

Extensia Universitară Sf. Gheorghe aparținând Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor reprezintă un pilon deosebit de important, de pionierat al învățământului superior de stat în limba maghiară în Ținutul Secuiesc. Și-a început activitatea în anul 1997, sub forma Colegiului de Management Sf. Gheorghe, cu 60 de studenți din care 36 la linia de studiu maghiară.

În anul 2003 specializarea Management a fost acreditată sub denumirea de Economia Întreprinderii.

Începând din anul universitar 2005/2006 în contextul Procesului Bologna s-a trecut de la învățământ de scurtă durată la învățământ de lungă durată, nivel „bachelor” extinzându-se cu o nouă specializare Economia Comerțului, Turismului și Serviciilor.

La linia de studiu maghiară, în prezent frecventează cursurile un număr de 521 studenți, urmând ca din anul universitar 2006/2007 să-și înceapă activitatea o nouă specializare Economie Agro-alimentară.

Noutăți în legislația economică și financiară

CSABA PÁSZTOR

Noutățile economice și financiare publicate în edițiile 47/2005 – 235/2005 ale Monitorului Oficial cuprind următoarele teme:

1. impozitare, declarație pe venit global
2. amortizarea mijloacelor fixe, estimare
3. contracte de muncă, sume plătite pentru salarii
4. taxă vamală, TVA, accize, spălare de bani, impozit pe profit
5. privatizare, reduceri/subvenții pentru întreprinderile mici și mijlocii, compensațiile bănești din agricultură, normele de pe bursa de valori
6. auditare financiară, control contabil
7. pensii, burse
8. norme de contabilitate, funcționarea cooperativelor de credit
9. solicitarea imobilelor și a terenurilor, obligațiile pompierilor, utilizarea casei fiscale
10. călătorie în străinătate, numele de localități, protecția consumatorului, înregistrarea societăților comerciale.

Comunicări

CONTENTS

Note on the coming of the 50th edition of the Economist's Forum

JÓZSEF SOMAI

In the article there is shortly presented the history, development and gradual enriching of the magazine's contents starting with the 1st edition and up to the present moment. From the introductory article of the jubilee edition ensues that during the eight years of existence has undergone essential changes what its cover and interior design, as well as its contents are concerned. Today the magazine stands at the service of those who wish to publish articles or studies specialized in economical issues.

Some ideas about possible relationships among direct foreign investments (DFI), marketing of places and decisions of choosing investment hires

BENEDEK NAGY

Within this short presentation of ideas we deal, in the 1st place, with the role of the marketing of places – named as such by Philip Kotler, but which is also known as marketing of towns, or regional marketing, or territorial marketing, etc. – in administrative management and with the help of its functional character. For next we try to outline the places and relations of (direct) investment processes in the system of territorial marketing. After these introductory parts we go over the topics which are – in specialist literature – the influential factors of the process of choosing direct investment hires. According to these classifications we can distinguish between the so called hard factors and soft factors on macro and micro level, as well as factors that can be altered by the influence of administration management and, finally, factors that can not be altered (eg.: population, incomes, region or country) it is good for us to keep also in view the means of promotion and communication as part of the territorial marketing system.

In the second part of the essay we direct our attention on a few aspects of investment practice from Romania. How did direct foreign investments developed in the last few years and what are the reasons and demotivating factors of contradictor y evolution? In order to have a clearer view we absolutely need to compare the territorial and regional distributions of the investments according to the PIB distribution. On the other side we closely follow the legal framework and juridical stimulants of Romanian investments under the incidents of laws and the actual fiscal code.

Thus the very concise conclusion would be the following: a pretty helpless presence of economical – juridical means on which the administration can rely upon in order to attract foreign investment, not to talk about the even more reduced possibilities for local administration. Practically the tools that can be used and controlled on a local decisional level are inexistent.

The only way to attract capital and implicitly rivalry in this domain among local administrations is in the field promotion that is of communication about production and not about modifying the product itself.

Efficiency and competitiveness in the printing industry in Eastern Europe at the beginning of the 21st century

TIBOR COLȚEA

The study offers an overall view on the printing industry in general. Afterwards it compares the printing industry from North America with the one from Western Europe, respectively Eastern Europe. There are also presented the main characteristics of the printing industry from Romania, the problems that it has to face, as well as the ways of increasing efficiency and productivity in the branch of printing.

The economical – financial analysis of a building company based on the financial situations

JÚLIA BALÁZS

The companies working in the field of construction are defining factors of the urban environment. These contribute to the greatest extent to the image of the country, of the particular town and their work involves new investments.

The subject of the present study consists of the economical – financial analysis of a company which is working in the above mentioned domain.

The subject of the present study is to contribute to the easier management of the activity in what investments, finances and analysis are concerned.

The 1st step in a decisional process within the framework of a company is that of detecting the problem. The 2nd is the establishment of the causes that generated the respective

problem. The study presents these phases in the case of a company working in construction and architecture.

The starting points of the decisional process are the patrimonial, financial and profitable situations.

The present study wishes to find and underline the weak, critical point of the company's work, the domains that need new shares and the ones that can be developed in the future. The methods used by the economical analysis are varied. My own share in the present study consists of the elaboration of the analytical plan, gathering the necessary information, verifying, studying and working on the information. All these are followed by the drawing up of a report with conclusions and measures that is by an account of the analysis.

The analysis made is based on a comparison in time, made with the help of indicators of four calendar periods. In case if the necessary information becomes available the analysis can be elaborated by also adding a comparison in space made with the help of the own results of the presented company and of the rivals.

Financial analysis of the work of the enterprisers in the touristy domain

JUDIT FAZAKAS

In the essay the writer presents the financial analysis of trading companies that are developing their work in the field of hospitable enterprises.

The essay focuses on the activity in the last three years. The analysis is beneficial especially because the study is based on balancing indicators, offering a complete image regarding the qualification of the respective company, and of not only the owners but also of the different participants in economy such as creditors, deliverers and others.

The company under analysis works mainly in the field of turism as a company on shares.

The aim of the study is that through the analysis of the financial situation of the company under analysis its financial situation should become controllable.

In the end we can say that the financial analysis included in this study is important. It should be the basis of a decisional management system which will decide upon the future plan to such extent that this would be able to improve the profitability of the company, its liquidity problems, the problems that appear at the company and thus also improving the other's opinion about the company.

Gathering and possibilities to reappraise metal waste in the Szekler Region

ERNŐ DOMOKOS - IZABELLA KRÁJNIK - FOSZTÓ MÓNICA

The study consists of the results of a research in the Szekler Region from Romanian and European points of views (from the year 2001.)

The concept of management of waste material means the work used for administrating waste. In this system there are also included: the prevention of waste generating the decreasing of the quantity and dangerousness of these, their treatment, planning and control, the exploiting of treatment installations, their post closing down functioning, as well as special consultancy and the education regarding all these.

The importance of this problem grows feelingly and from the point of view of European adhesion it appears as a central one. The study attempts at expressing opinion regarding what should be done in this field.

Post high-school education of economics in Hungarian in Sfântu Gheorghe

ERNŐ DOMOKOS - IZABELLA KRÁJNIK

The extension of the University from Sfântu Gheorghe represents a pillar of utmost importance, of pioneer work in post high-school state education in Hungarian within the Szekler region. The University belongs to the Babeş-Bolyai University from Cluj Napoca, Faculty of Economical Sciences and Business Management. It began to function in the year 1997 as the Management College from Sfântu Gheorghe with 60 students from which 36 studied in Hungarian.

In 2003 the Management specialization was accredited under the name of Economy of Enterprizes.

Starting with the school year 2005/2006 within the context of the Bologna Process the short term education changed into a long term one and the “bachelor” level expanded with a new specialization the Economy of Trade, Tourism and Services.

The number of students attending these courses in Hungarian reaches 521 and starting with the school year 2006/2007 there is going to function a new specialisation called Agroalimentary Economy.

Novelties of the field of economical & financial law**CSABA PÁSZTOR**

In the editions 563/2004-1283/2004 ad 1/2005-46/2005 of the 1st part of the official gazette was published some economical and financial news. This contains the following topics:

1. tax payment, tax return
2. amortization of fixed asset, appraisal
3. pay contracts, sums for wages
4. customs, vat, tax for luxury, money laundry, profit tax
5. privatization, advantages/discounts for small and middle size companies, economical money leveling, stock market norms
6. financial auditing, examinations of record keeping
7. pensions, scholarship
8. record, keeping norms, functioning of credit co-operations
9. claim of estates and land, obligations of the fire department, cash register
10. travelling abroad, names of localities, protection of the customer entry of commercial companies.

News

Translated by Darvas Noémi

Cuprins

SOMAI, JÓZSEF

Notă cu ocazia apariției numărului 50 a revistei Forumului Economiștilor3

NAGY, BENEDEK

Câteva idei despre unele relații posibile între investițiile străine directe (FDI),
marketingul locurilor și deciziile de alegere a locațiilor investiționale9

COLȚEA, TIBOR

Eficiență și competitivitate în industria poligrafică
din estul Europei la începutul secolului XXI22

BALÁZS, JÚLIA

Analiza economico-financiară a unei companii
de construcții pe baza situațiilor financiare27

FAZAKAS, JUDIT

Analiza financiară a activității întreprinzătorilor din domeniul turismului41

DOMOKOS, ERNŐ – KRÁJNIK, IZABELLA – FOSZTÓ MÓNKA

Colectarea și posibilitățile de revalorificare a deșeurilor metalice
în Ținutul Secuiesc52

DOMOKOS, ERNŐ – KRAJNIK, IZABELLA

Învățământ superior economic în limba maghiară la Sf. Gheorghe57

PÁSZTOR, CSABA

Noutăți în legislația economică și financiară59

Comunicări62

Rezumatul revistei în limba română și engleză66

Contents

JÓZSEF SOMAI

Note on the coming of the 50th edition of the Economist's Forum 3

BENEDEK NAGY

Some ideas about possible relationships among direct foreign investments (DFI),
marketing of places and decisions of choosing investment hires 9

TIBOR COLȚEA

Efficiency and competitiveness in the printing industry in Eastern Europe
at the beginning of the 21st century 22

JÚLIA BALÁZS

The economical – financial analysis of a building company
based on the financial situations 27

JUDIT FAZAKAS

Financial analysis of the work of the enterprisers in the touristy domain 41

ERNŐ DOMOKOS – IZABELLA KRÁJNIK – FOSZTÓ MÓNICA

Gathering and possibilities to reappraise metal waste in the Szekler Region 52

ERNŐ DOMOKOS – IZABELLA KRÁJNIK

Post high-school education of economics in Hungarian in Sfântu Gheorghe 57

CSABA PÁSZTOR

Novelties of the field of economical & financial law 59

News 62

Content of the paper in Romanian and English 66